

Klassivõitlus

III aastakäik

Mai - juuni 1921

Nr 5-6 (29-30)

Peterburis, Fontanka 53, E. 9

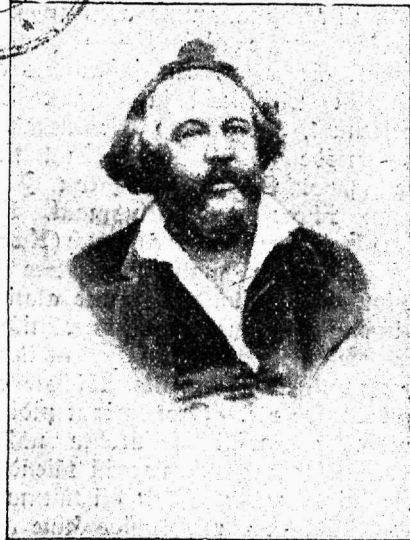
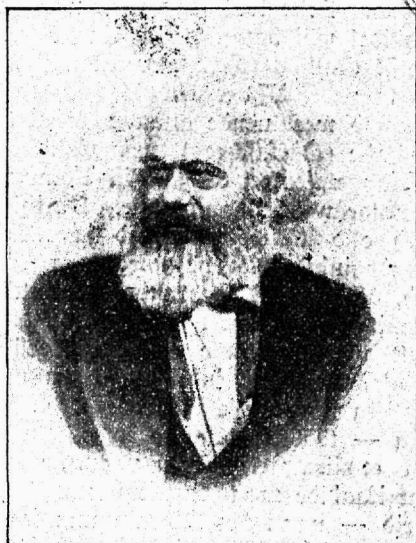
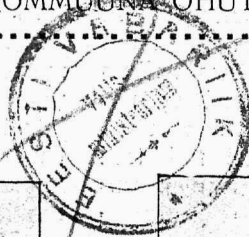
Fr. 3. ...
7
...

PE 1475

1871

PARIISI KOMMUUNA OHUTAJAD

1921

KARL MARX

MIHAIL BAKUNIN

50 aasta eest

Kui 50 aasta eest Pariisi Kommuun nagu öösiine tulevärk maailma kohal leekima läi ja iga proletaarise südame lootusel ja ootusel põhsuma pani, siis ei olnud ajalooline arenemine ühiskondlikeks pööreks tarvilisi tingimisi veel loonud.

Oli waja veel 50-aastane waheajajärg läbi elada. Kapitalismusel tuli veel edeneda, tuli veel oma mõju iga kaare poole laiendada, nii mõnesgi riigis ilmaferal elanikka proletariseerida; terwes Lääne-Euroopas tuli tal veel tugevamalt areneda. Töölistel tuli läbi elada pikk kapitalismuse arenemisest tingitud kaswatusel ajalärg — II Internatsionaali käeförwal, kus juhatajaks olid: Wilhelm Liebknecht ja August Bebel Saksamaal, Plehaanow Wenemaal, Jules Guesde (Shül Geed), Paul Lafargue (Pool Lafarg) ja Jean Jaurès (Shan Shorefs) Prantsusmaal, Hyndman (Haindmän), Harry Quelch (Kweltsch) ja Keir Hardie Inglismaal. See oolekandmine, kus sündumisi mitte alati dieti ei imatud, kängus wiimaks positiivliselt parlamentaarlikeks wärdjaks ja äwitawaks bürokratlikeks kontrolliks töölise organisatsioonide üle. Proletariaat pidi terawalt oma klassilist seisukohta näitama ja oma klassiorganisatsiooni täiendama, enne kui ta wäärt küllalt oli täitma neid ülesandeid, mis rewolutsiooniline arenemine talle peale pannud. Isegi Wenemaa rewolutsiooni arenemise efinistel asmetel, peale imasõja kokuwarisemisest, paistis ajuti, nagu lämmatats üleilmne kapitalismus Nõukogude-Wenemaa enne ära, kui rahwaulgad ta tähtsust innata, ta tuetamiseks koku liituda jõuawad.

Pariisi Kommuun oleks tingimata purustatud, maha surutud; kui seda ei oleks teinud Prantsuse kodanlus, siis oleks sellega toime saanud ta liitlane — Saksa

sõjawägi. Maailma walitsewate klas side seisukoht oli 50 aasta eest sedawõrd ästi kindlustatud, et nad noore wabariigi kergeste wõitsid kägistada; organiseeritud töölisklass oli aga veel sedawõrd nõrk, et talle küllaliselt toetust anda ei jõudnud. Pariisi Kommuun sündis selleks et surra. Nüüd saame meie sellest selgeste aru. Kes sündab aga punkti pealselt innata liikumise jõudu — teistega võrreldes — wõi nõrkust, enne kui sündmus jõudnud? Kommunaarid, Pariisi julged proletaarlased pidasid liikumist elujõuliseks. Suur ja tugew oli nende lootus. Selle lootusega surid nad barrikaadidel wõi astusid ritta seina ääre, kus metsik Gallifet (Gallifée) nad maha laskis tappa. Mälestused sellest lootusest õljuwad veel nende audade kohal Père Lachaise (Pärlaschees) surmuaial.

Kangelasemeel oli Pariisi Kommuuna filmatorfaw iseloomujoon. Pariisi töölised olid tõepoolest julged ja mehised. Nende juhid olid ehk nõrgad ja kõhklejad, allitasid ehk õrnatundelist inimlikkust, tarwitasid ehk veel „48. aasta“ kõnekeelt, uduselt omale selleaja ideesi ette kujutades. Need juhid tegid palju saatustlikka wigu ja efsisammusi. Töölised aga — töölised lahkusid wärinata korrast, et piirajatele wastu panna, wistasid barrikaadide taga karuseta pääsi õlale, surid — nagu üks Kommuuna seersant ilusaste ütles: — „inimsoo ühistunde eest“. Et ole austusi, mis küllalt suured, kiidusõnu, mis küllalt kõrged oleksid neile töölisele.

Töölise oia Pariisi Kommuunas ei ole küllalt wääriliselt innatud. Efiniist korda loogu ajalooos wõitsid nad, kui klas, wõimude oma kätte. Kommuun oli töölistel efinimine tõsiine katse wabadeks inimesteks saada, selle asemel et palgarõrjad olla. Kommuuna liikmed olid —

maha arvatud mõned ühikud erandid — ainult tödlised wõi need, keda tödlised oma ehitajateks tunnistanud. Kõnmuuna otstused kandsid täieste proletariaalist iseloomu. Nagu Engels ütles: „Need otstused kas teustasid uuendusi, mida wabariiklane kodanlus ainult alatu argpüksuse pärast kõrwale eitis, mis aga tarwilikuks aluspõhjaks on tödlisteklassi wabale tegewusele, nagu näituseks see kühimus et usk on eraasi, wõi anti dereetisti, mis otsekohe tödlisteklassi kõhta käisid ja wanale ühiskondlile korrale teatud määralt sügawaid aawu löid.“

Uieie Wene seltsimehed otstasid Pariisi Kõnmuuna wäga wäärtuslikku pärandust oma rewolutsioonis kajatada. Ise-

äransis piab seda tähendama wajaduse kõhta kõiki kodanlise riigi walitusepaaraatiji äwitada ja kommunistusele edastamineku ajajärgul proletariaadidiktatuura luua. Wõukogudewabariik wõis üleüldse ainult selleläbi püsima jääda, et fm Seenin ja ülepea enamlaste juhitud sellest tõeasjast aru said.

Sotsiaalsele rewolutsioonile tarwilikud eeltingimised on Lääne-Euroopas enam kui walminud. Pundub ainult tung ja waimustus tödliste eneste uskades. Kuidas meie tahaksime et Inglise ja Saksatöölisi Pariisi 1871. a. töötste waimtäidaks! Kui kiireste muutustid siis asjaluud! Tarwituse ainult kätt sirutada et maailma wõita. **Tom Quelch**

oo

Louis-Charles Delescluze

(Kui S. haarl Delekliiis. S. 5)

Wanamees walge peaga, kuitetanud, südi nājuoontega ja uhhe waatega, aususe ja omakajupühimatusese eeskujuni, Jakobiiilane,¹ nagu wälja walauud Konwendi¹ meeste brongfiit kujukude järele, ise selle aja inimeste wii-manne ja tore ehitaja meie päiwil.

Terwe ta elu oli üksainus alaline wõitlus selle eest, mida ta õiguseks ja tõeks pidas.

Ei liitajamised ega tagastujamised — keisririigi ajal saadeti ta Cayenne² — ei kehaliised ega waimliised kannatused ega wanadus ei jaksanud nõrgendada ta usku ja piiramata eneseohwerdamist.

Et paremine rewolutsiooni eaks tööd teha, ütles ta lahti perekondlifest elust, ei eitnud abieluse, waid elas ema ja õe juures.

Jialgi ei tunnud ta kahtlusi, jõuetust ega wäsimust. Ta elas ja suri kartuseta ja laatuseta.

Ijääransis kaunis oli ta elu lõpp. Estiti oli ta Bordeaux'sje (Bordoo'sje) saadikuks läkitatud, iljem waliti ta Kõnmuunasje, ja ilma kahtlemata läks ta sinna, kuhu teda rahwas kutsus.

¹ Jakobiiilane — laiemate rahwakõhtide uwide eest wõitleja Prantsuse juures rewolutsioonis (mis 1789. a. algas). — Konwent on efituskogu selles rewolutsioonis, kes kuningapaari surma mõistis ja Prantsusmaa wabariigiks kuulutas (1792).

² Cayenne (Kaienn) — linnake Prantsuse asumaal Guianas, Lõuna-Ameerikas; terwis-liselt wäga ädaohtlik.

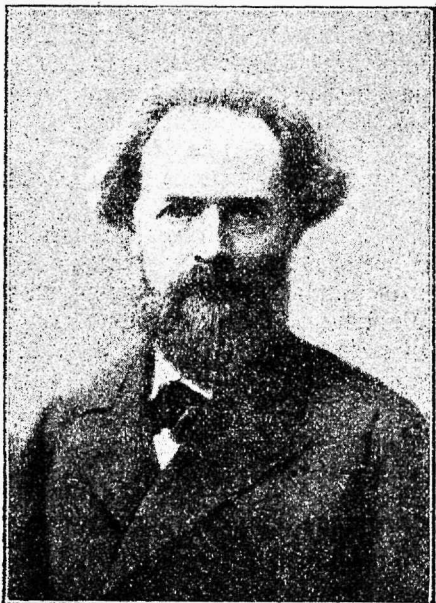
Ja ometi oli ta pärit sellest põlwest, mis läbi oli imbunud ühtluse ja walituse diktaatura ideelega, mis oli kindel usun riigise, ja wähe tundis sotsialismuse küsimusi. Ja õige warsti nägi ta et töö, millele ta oma elu oli pühendanud — Kõnmuun — risti wasta käis mõnelegi ta kõige kallimatest tõearwamistest.

Delescluze pidas aga rewolutsiooni kõrgemaks kui oma tõearwamisi. Selles raufses inimeses ei olnud jälgegi teooria-usklikkusest. Ta oli fannaatlik (usnallustaja), aga mitte teooriate küljes rippuja. Tema ei kuulunud nende ulka, kes rewolutsiooni ainjasse wormisse suruwad ja kirjawat: „Wäljaspool minu usku pattude andeksandmist ei ole!“

See oligi, mispärast ta, olgugi et algusel Kõnmuuna wõitlejate piitetega ühel nõul ei olnud, olgugi et mitmed neist piietest kas otse wasta käisid poliitikalistele usnõpetustele, millele ta elu oli pühendatud, wõi — küsimustest kõlgedest walgustades — ta peas kahtlusi ja segadusi sünnitastid, kuna see pea oopis teistfuguste ettekujutustega oli arjunud, — kõigest sellest oolmata selgeste aru sai Kõnmuuna programmist, ja selle omaks wõttis, mis see temalt ka iganes nõudis.

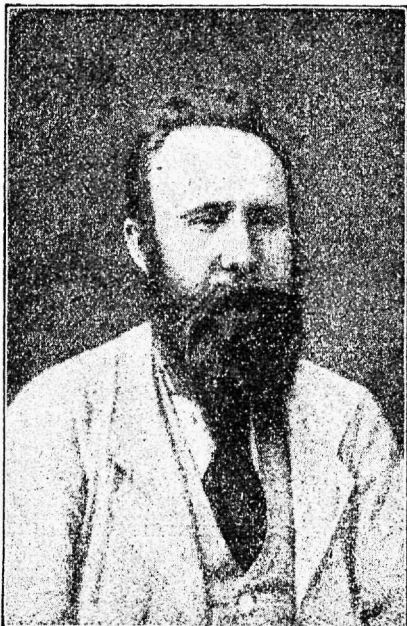
Teda ei tõmmanud Kõnmuunasje ta, niiteldada, orgaaniline kaastundmus, aga seal oli rahwas, seal oli ta tahtmine.

Ja Delescluze painutas enese kindlaste selle alla.

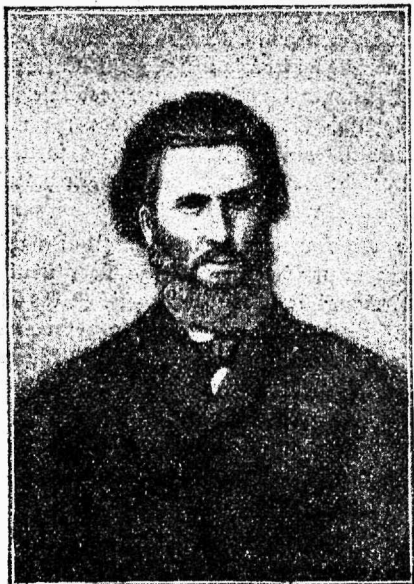
ELISÉE RECLUS (Elisee Rõklüü)

Kuulus õpetlane maadeteadlane ja anarhismuse teoreetik, rahwakaardiwäe soldat, mõisteti asumisele

BENOIT MALON (Benuua Malon)

Sotsialismuse teoreetik, kommuuna liige mõisteti eluajaks wangi ja maalt wälja-saاتمisele

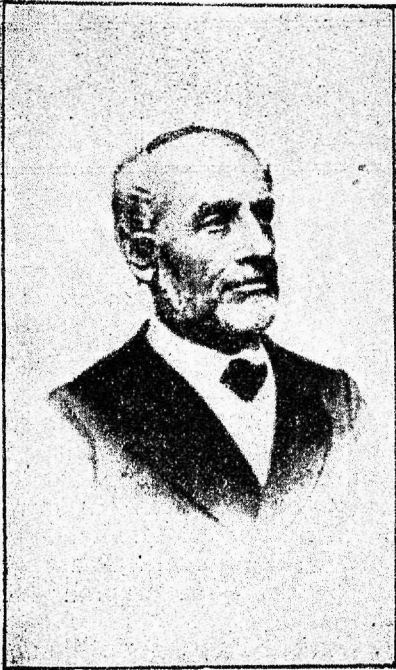
L. E. VARLIN (Warlään)

Töoline, kommuuna liige, üks silmapaistwamatest internatsionaali tegelastest, lasti ilma kohtuta maha 28. mail 1871. a.

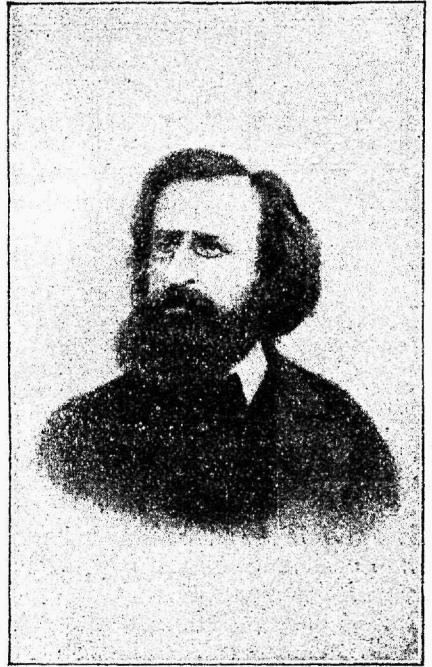
VAILLANT (Wajang)

Kommuunna liige, rahwääridusedelegaat, mõisteti surma

•DELESCLUZE (Deleklüüs)

Kommuuna liige, radikaal-partei kandidaat, sõjadelegaat, langes barrikaadil

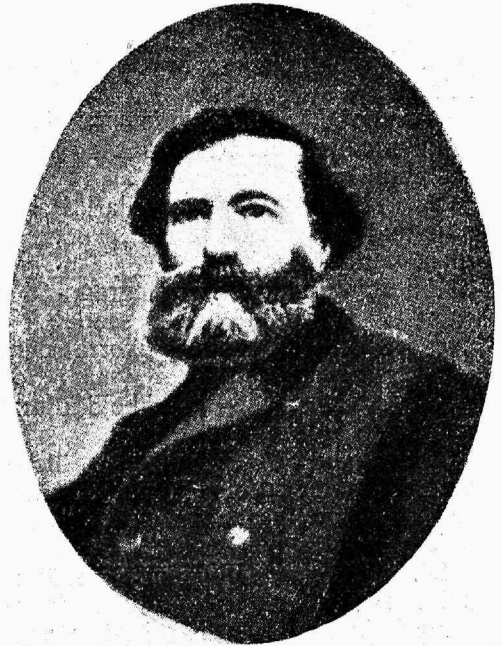
T. FERRÉ

Kommuuna liige, blankist, tähtsam poliitika-tegelane, lasti maha

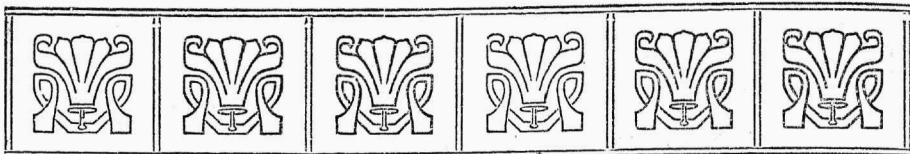
Gustave COURBET (Kurbee)

Kommuuna liige. Kuulus kunstnik, nn. realistlike maalikooli pea. Kommuuna kukutajad süüdistasid et Vendôme samba ävitamise dekreet tema algatusel olla antud. Suri Sveisitsis 31. dets. 1877.

Felix PYAT (Piaa)

Kirjanik ja poliitikamees. Kommuuna liige. Pärast kommuuna langemist läks tal korda Londonisse pääseda. Tuli 1886 Pariisi tagasi, töötas kommunistilise ajakirjanikuna. Valiti 1888 parlamenti

Pariisi kommuuna päewaraamat

M a r t s

18. Rewolutsioon. Thiers'i (Tjäär'i) walitsus põgeneb Versailles'se (Wär-saij'sse). Wõim läheb keskkomitee kätte.

Soldatid lasewad maha kaks kindrali: Leconte (Lökoont) ja Clément Thomas (Klemaan Tomaa).

19. Versailles linnapea kuulutab et walitsusewäed Versailles'se kogutakse.

Thiers annab proklamatsiooni wälja, milles ta kommunaarisi maa ja wabariigi waenlasteks nimetab, kes riigi preislastele ja kuningawõimule müünud.

20. Keskkomitee kutsub elanikka oma linnajagudesse kommuunawalimistele.

Awaldatakse üleskutse Prantsuse maakondadele et nad mässawa Pariisiga ühineksid.

21. Kuulutatakse wälja Pariisi sõjajõudude, rahwakaardi, põhiseaduse kawa.

Thiers waletab oma telegrammides, mis ta üle maa laiali saadab, et „seaduslik walitsus seisukorra peremees on“.

22. Antakse teada Pariisi kommuunawalitsuse walimise kord.

Kutsutakse ühiskondlise walitsuse ametnikka tagasi oma kohusid täitma. Kes 25. märtsiks tagasi ei ole tulnud, neid ähwardatakse lahti lasta.

24. Täidesaatew-komitee määrab neile soldatitele, kes sõjast tagasi tulnud ja kodanluselt mingit warustust ei saanud, sellesama paiuki, mis rahwakaart saab.

Versailles siseminister Picard (Pikaar) kuulutab Seine ja Oise (Seen

ja Uaas) departemangus piiramise-seisukorra wälja.

Pariisis wäljaastumine „korra-salga“ poolt, mida Thiersi pooleoidjad, endised ohwiterid, börsespekulandid ja muud kodanlised sabarakud korraldanud. Wäljaastumisel tarwitati pistolid ja põueodasid. Mõni rahwakaardi kogupauk kihutas need waprud mehed laiali.

25. Pariisi linnajagude linnapead piawad täidesaatew-komiteega läbirääkimisi. Need linnapead, keda Thiers ametisse seadnud, olid tema pooleoidjad. Nad püüdsid igapidi kommuuna walimisi kaugemale nihutada ja nurja ajada; esiti palusid nad walimisi aprillikeskele määrata, iljem 30. märtsiks. Wiitust aga ei antud, walimised määrati 26. märtsiks.

Sõjaline wõim Pariisis antakse Brunelli, Eudes'i ja Duvali (Brünell, Ööd, Düwaal) kätte; üksigi neist ei ole sõjawaelane.

26. Walimised. Ääletab 229 167 inimest. Määratu enamusega kuulutatakse Pariis kommuunaks.

Thiers annab linnapeadele Versailles't käsu; „Ärge pange asjata wastu. Ma korraldan sõjawäge ja loodan et meil warsti küllalt jõudu on Pariisi wabastamiseks.“

Kommuuna nõukogu 65 liikmest on 50 rewolutsioonilistest organisatsioonidest. Internatsionaali liikmeid on 17.

27. Pidu raekoja platsil. Pariisi elanikud terwitawad kommuuna. Täidesaatew-komitee annab walitsuse kommuunale. Sadatuhat rahwakaartlast wannub oma elu anda kommuuna eest; sajadtuhanded elanikud kordawad seda wannet.

29. Kommuun kautab nekrutite wõtmise; kõik, kes wõiwad sõjariistu kanda, piawad rahwakaarti astuma.

Pikendatakse dekreediga majapere-meestele kortri üüri maksmise aega, ja lükatakse pandimajadesse pandud asjade müümine edasi.

Kommuun walib täidesaatwa - komitee.

30. Linnapead põgenewad Versaillesse.

25 000 teenijat (ametnikku) mitmesugustest asutustest saadawad saatkonna kommuuna juure ja teatawad, et nad walmis on oma jõudu uue korra ja õigluse teenistusesse andma.

Kommuun määrab oma teenijate palgad kindlaks. Kõige suurem palk on 500 franki kuus. Iga kommuuna liige saab 15 fr päewas. Igasugune kõrwaltöö keelatakse kindlaste ära.

Versailles annab proklamatsiooni välja: „Omanduseõigused on pühad. Kortriüürnikkudele ei jäeta ainustgi franka, ainustgi santiimi maha.“

April

1. Thiers kuulutab sõda. Ta teatab telegrahwiteel igalepoole, et mõne tunni pärast wäeosad tormijooksul Pariisi peale saadetakse.

2. Esimine sõjariistus kokkupõrkamine. Versailles sandarmid ja asumaa wäed tungiwad üietega: „Elagu kuningas!“ Neuilly (Nõilji) alewikku ja suruwad sealt rahwakaartlased välja, kellele pealetungimine ootamata tuli.

3. Kommuun kuulutab et wastutus alatu pealetungimise eest Neuillys isikliselt Thiersi ja ta ministrite peale langeb, kelle warandus aresti alla pannakse.

Kommuun annab dekreedid, mille järele kõik Neuilly all langenud rahwakaartlaste lapsed kommuuna kasulasteks wõtatakse.

Kommuun annab dekreedid kiriku ja riigi lahutamise kohta. Kirikute warandused tunnistatakse rahwa omanduseks.

4. Kommunaaride esimine väljatungimine. Pariis tahab Neuilly eest kätte maksta. Versailles wägede wasta saadeti 40 000 meest. Nad ei teadnud et tee kõrwal seisew Mont-Valérien

(Monwaleriään) kindlus juba walitsusewägede käes oli Sealt külwati neid pommidega. See otsustas wäljatungimise saatuse: kommuunaarid said raskestes lüüa.

Wäljatungimise ajal sattusid wangi ja tapeti ära Flourens (Flurangs) ja Duval (Düwaal).

Walitsusewäed lasewad metsikult wõitluses wõetud wangid surnuks.

5. Kommuun wõtab wasta Delescluze (Deleklüüs) poolt ette pandud dekreedid, mille järele iga wangiwõetud kommuunasoldati surma eest kolm pantwangi wastawad.

6. Kommuun paneb mitu Pariisi kodanlist ajalehte kinni, mis walitsusewägede kasuks kihutusetööd tegid. Jäi üle ainult „Siècle“, mis awalikult prowokatsioonilisi kirjatükkisi awaldab.

7. Kommuuna täidesaatew - komitee annab käsu teateid koguda kõigist wangistamistest, mis Pariisis sünniwad; kinniwõetud pidid kas kohe lahti lastama wõi kohtu alla antama.

8. Kommuuna waenlased püüawad kõigi abinõudega segadust sünnitada. Keskköös akatakse teadmata põhjusel ädakella lööma; rahwakaartlased, kes ei tea, keda kunagi tuleb kuulata, unustawad korrapidamise. Kommuuna sõjawäewolinik Cluseret (Kluseret) kutsub korda pidama, ettewaatlik ja rahulik olema.

Tulewad teated kahe wälise kommuuna langemisest—Marseilles ja Limoge's (Limoosh). Need olid kauemine wastu pidanud; Lyoni, Toulouse (Tuluus), St.-Etienne (Sängtetienn), Narbonne, Garonne kommuunad olid juba martsis lõpul maha surutud. Kindral Espivent (Espiwään) kes Marseille ära wõttis, laskis kohe tuhat linnaelanikku maha. Kõigi nende kautuste põhjus prowintsis oli ühesugune: puudus ühine plaan, puudus ühendus, ja juhid ei olnud kohased.

10. Pariisi kindlusekomendandiks nimetatakse Dombrowski. Sellest teatades näitab täidesaatew - komitee, mis Dombrowski üleilmse rewolutsiooni eaks korda saatnud: ta oli Poola mässus ülemjuhatajaks, Gari-

Arthur ARNOULD (Arnuu)
Kommuuna liige, tagaselja surma mõis-
tetud

LISSAGARAY (Lissagaree)
„Action'i peatoimetaja, mõisteti asumisele

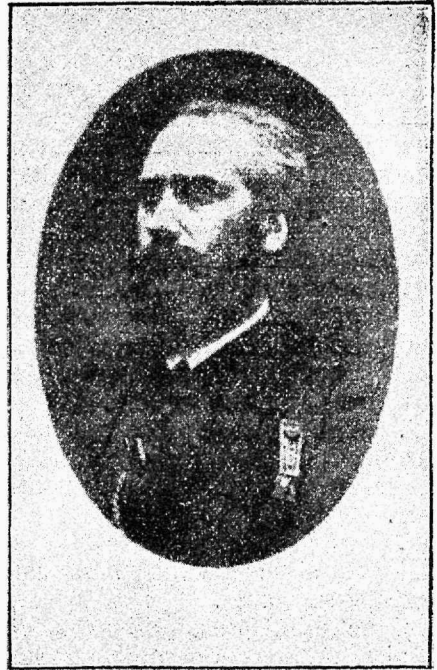
Gaston CRÉMIEUX
(Kremjöö)
Revolutsioonikomitee esimees, lasti maha

Gustave FLOURENS
(Flurangs)
Tapetud sandarmiohwitseri poolt

François JOURDE (Shurd)
Kommuuna liige rahaasjandusetelegaat,
Uude Kaledooniasse asumisele saadetud

Martin BILLIORAY (Billioree)
Kommuuna liige, keskkomitee kandidaat,
väljasaatmisele mõistetud

Kindral CLUSERET (Klüseree)
Kommuuna liige, sõjaasjandusedelegaat,
surma mõistetud

ROSSEL
Sõjaasjandusedelegaat, lasti maha

baldi indas teda kui wäga ead kindralit.

11. Ilmus üleskutse naisterahwastele, millele rida Pariisi naiskodanikka oli alla kirjutanud: „Waja on wana ilm äwitada! Meie tahame wabadust. Olgem walmis teda kaitsma ja meie wendade eest kätte maksuma.“

Kommuuna sõjalised wõidud. Dombrowski wõtab Asnières'i (Aniääri). Sealt pommitab ta soomusrongide abil Courbevois (Kurbwuaa'd) ja Neuilly silda. Ta wend Wladislaw wõtab Becon'i lossi, mis Asnières'i ja Courbevois tule alla wõtab.

12. Walitsusewäed teewad asjata katset Beconi lossi tagasi wõtta.

Dekreet distsiplinaar - sõjakohtute kohta.

15. Grande-Jatte (Grandshatt) saarel piiratakse sisse kakstuhat sandarmi ja wõetakse wangi.

Dekreet, mille järele kõik mahajäetud töökojad töölistekooperatiivide kätte antakse.

16. Kõrgema arstiteadusekooli professorid ütlesid ettelugemiste pidamisest lahti. Kommuun kutsub Pariisi tegewaid arstisi uute professoride walimisele.

17. Walitsusewäed wõidawad Beconi lossi, 250 kommunaari, kes 6 tundi terve brigaadi pealetungimisele wasta pannud, piawad lõpuks taganema.

18. Dombrowski wõtab Neuilly ära. Asnières' langeb walitsusewägedekätte.

19. Pariisi kommuun kutsub Prantusmaad „oma nõrkemata tahtet näitama ja Versailles käest sõjariistu wõtma“.

25. Kommuun nimetab wiis saadikut Versailles wägede kätte langenud kohtadest põgenenud naisterahwaid ja lapsi Pariisi wärawatel wasta wõtma. Saadikud piawad põgenejatele toitu ja ulualust muretsema.

M a i

1. Dekreet, mille järele töölistele pandimajadesse pandiks pandud asjad maksuta tagasi antakse.

Versaillesse on 120 000-line sõjawägi kogutud. Määratus enamuses seisab ta koos Saksa wangist tagasi tulnud soldatitest.

2. Pariislased taganewad fort Issy'st, aga wõtawad ta samal päewal uueste tagasi. Cluseret wõetakse wangi — teda süüdistatakse äraandmises. Kohus mõistis ta iljem õigeks, teda ainult kõlbmata wäjuhatajaks tunnistades.

3. Kommuun organiseerib „Awaliku päästekomitee“.

Cluseret kohale nimetatakse Rossel.

8. Issy kindlustus langeb.

9. Rossel ütleb wäjuhatuses lahti ja süüdistab kõigis äpardustes kommuuna, keskkomiteed ja rahwakaardi wäjuhatajaid. Kommuun otsustab teda wangi wõtta, kuid tal läheb õnneks ennast warjata.

12. Wõetakse wangi Versailles nuuskur Weisse, kes Dombrowskit tahtis ära osta.

13. Walitsusewäed wõtawad Vanves (Wanw'e) kindlustuse. Selle suurtükid pööratakse Pariisi wasta.

Boulogne (Bulonje) mets langeb Versailles wägede kätte.

Dekreet Thiersi maja äraäwitamise kohta Pariisis. Otsustatakse selle maja asemele awalik rahwa-aed asutada. Pesu, mis Thiersi majast leitakse, antakse sõjawäe aigemajadele, kunstiasjad muuseumi.

Dekreet, mille järele kallismetallist ristikujud rahapjasse antakse.

16. Kommuun kukutab Bonaparte imperialistlike wõitude mälestusemärgi — Vendôme (Wandoom'e) samba. Vendôme plats nimetatakse Internatsionaali platsiks.

21. Nuuskuri Ducatel'i märguandmise peale tungiwad walitsusewäed St.-Cloud wärawa kaudu, mis ilma walweta jäetud, Pariisi. Üks salk liigub põhja poole, walli äärt mööda edasi, wõtab Auteuil (Otöij) wärawad oma alla ja läheb La Muette (Lamüett'e) poole. Teine läheb Seine jõe äärt mööda ja jõuab ommiku kella üheks Trocadero platsile. Lõuna pool wõtab kindral Saisset Sevres (Sewr'e) ja Versailles wärawad ära.

22. Adakell ja ädaohu märguanded ajawad Pariisi jalule. Kommuun kutsub kodanikka kaitsele, ja kommuuna liikmed lähewad linnajagudesse laiali et kaitsmist juhtida ja uulitsawõitlustes juhatusi anda. Brun-

nel kindlustab Concordia platsi; ehitatakse barrikaadisi St.-Honoré uulitsal, St.-Augustini (Sängogüstääni) platsil ja Hausmani bulwaril.

Versailles wäed akkawad ommikul peale tungima. Wäesalk, kes linna läänepoolset walliäärt mööda edasi liigub, jõuab Suure Sõjawäe puies-teele (Boulevard de la Grande Armée), seega Maillot (Maijoo) wärawate kaitsjate selja taha. Wärawate juures olewad suurtükiwäelased annawad waenlasele wiimase laengu ja taganewad siis Ternesi (Tern'i) kaudu Batignole (Batinjool'e) poole.

Kindral Douay (Duce) soldatid wõtawad barrikaadid Triumfi auwärawa platsil ja liiguwad edasi Concordia platsi poole. Brunnel laseb nad lähedale tulla ja annab siis kogupaukudega tuld; seda ei kannata need wälja ja taganewad jooksul kuni tööstusepaleeni.

Pahemal tiival edasi liikudes wõtawad Versailles wäed selle aja sees oma alla Bino, Courcelles (Kursell), Asnières (Aniääri) ja Clichy (Klissii) wärawad, Monceau (Monssoo) pargi, ja lähenewad Batignole linnaosale. Batignole kaitsjad ootawad abi Montmartrelt. Pariislaste peakindlus aga waikib, sest pole laskemoona, ja suurtükid ei ole lafettidele pandud.

Seine lõunapoolsel kaldal jõuawad kindral Saisset soldatid Maine (Meen'e) uulitsal olewa sõjakoolini ja Mont-Parnasse waksalini. Kella üheksaks jääb walitsusewägede edasitungimine, õõtulekul, seisma. Pariisi walgustab tulekahjudekuma: põleb Tuileries (Tüijerii), Alegioon, riiginõukogumaja, kontrollamet, rahaministeerium.

23. Walitsusewäed algawad suurtükidega tuleandmist tärwel wäerinnal. Kindral Clinchant (Klensshaan) tungib Batignole peale, kus Cardinet uulitsa barrikaad walitsusewäge kaua kinni pidanud; isegi lapsed wõitlesid seal wihaselt. Äkitselt awanewad St.-Oueri wärawad ja Versailles wäed tungid sisse. See on Montodoni diwiis, mis sakslased erapooletust piirist läbi lasknud. Batignole, mis kahest küljest ümber piiratud, langeb. Kell 11 ommiku on Montmartre surnuaed wõetud; Ver-

sailles wäed tungiwad mäele ja wõtawad linnawalitsuse maja ära. Rosiers (Rosjee) uulitsal lasewad wõitjad 42 meest, 3 naisterahwast ja 4 last maha. Samasugune tapmine sünnib ka Batignole platsidel ja Monceau pargis. Surnuaiast lõuna pool, bartikaadidel wältab weel wõitlus. Blanche (Blaanssh) platsil paneb barrikaad, mida naisterahwastebataljon kaitseb, pealetungijatele kaua wasta. Teine barrikaad alewiku serwal ristuuulitsal piab Versailles wägesi ilja õõni kinni.

Teisel kaldal piatab Varlin Versailles wäed Croix-Rouge (Kruaruush) ristuuulitsa barrikaadidel, ja lahkub seal alles siis, kui põewad majad ja lõhkewad kuulid barrikaadi wäremeteks muutnud.

Kesklinnas lööb Brunnel kaks päewa otsa Royale (Ruajaal) uulitsa barrikaadidel pealetungijad tagasi. Kommuuna tosin suurtükka Tuileries terrassel paneb mehiselt wastu 60 suurtükile, mis walitsusewäed Orsay kaldal, Passys, Marsi wäljal ja Etoile (Etuaal) wärawate juures üles seadnud.

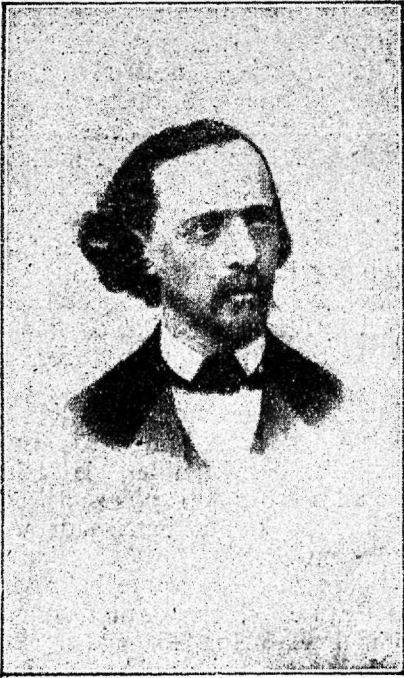
Kommuun annab wälja üleskutse, milles Versailles wägesi sõnakuulmatusele oma kindralite wasta kutsutakse.

Kella kuueks wõtawad Versailles wäed ära Ooperi platsi ja jõuawad Vendôme platsini. Ladmirault (Ladmiroo) jõuab Põhja raudtee liinile. Pool Pariisi on walitsusewägede käes.

24. Ommiku wara algawad Versailles wäed uueste pealetungimist Louvre (Luuwr'e), Palais-Royal (Paleeruajaal), panga, Ornano bulwari ja Põhja raudtee liini peale. Kella seitsmeks on pank ja börse juba langenud.

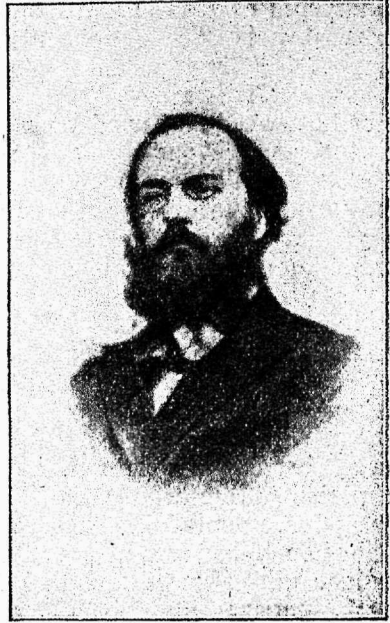
Kell kaheksa otsustawad kommuuna wäed raekojust lahkuda.

Sõjanõukogu ja ametnikud lähewad kallast mööda 11 linnajau raekotta. Kell 10 tõuseb juba suits raekoja tulekaitsetornist. Keskpäewa paiku wõtawad pahemalt kaldalt pealetungiwad wäed kunstidekooli, instituudi ja rahapaja ära. Kommuuna wäed lahuwad Notre-Dame saarelt, kus nad enne weel politsei peawalitsuse ära purustawad.

Jean-Baptiste MILLIÈRE (Shan
Babtist Milliäär)

Töoline, poliitikamees, lasti maha 26. mail 1871

Raoul RIGALT (Rauul Rigoo)

Kirjanik ja tuntud revolutsionäär,
kommuuna liige, lasti maha 24. märtsil
1871. a

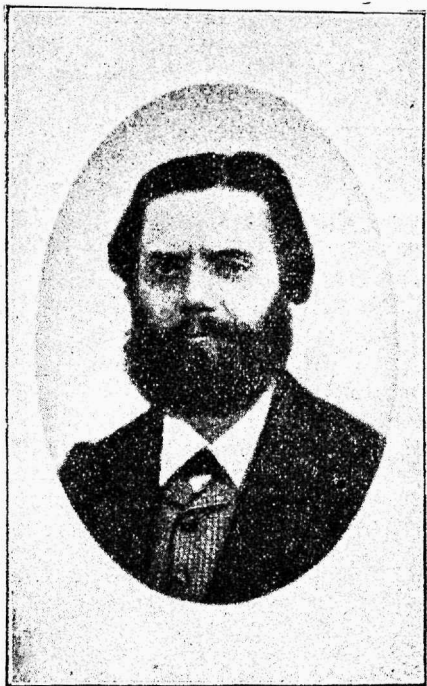
LAGRANGE (Lagrangsh)

Wõttis revolutsioonist tegelikult osa,
lasti maha

VERDAGUER (Werdashüür)

Üks ülestõusmise peategelastest, maha
lastud

Jules VALLÉE (Shul Walles)
Rewolutsioonilise lehe toimetaja ja kommuuna liige, üks nähtavamatest rewolutsioonikirjanikkudest, surma mõistetud

Gustave MAROTEAU (Marotoo)
Ajalehetöötaja, surma mõistetud

Eugène VERMERSCH
Rewolutsioonilise lehe toimetaja, tagaselja surma mõistetud

Paschal GROUSSET (Grussee)
Rewolutsioonilise lehe toimetaja, kommuuna liige, väljasaatmisele ja wangi mõistetud

Kell 4 langeb Panthéon. St. Jacques (Sänshakk) uulitsal lasewad wõitjad 40 wangi maha. Gay-Lussac (Geilüs-sak) uulitsal tapetakse Raoul Rigault.

Kõigis linnajagudes, mis Versailles wägede kätte langewad, tapetakse wangisi ja kahtluse alla langewaid inimesi.

Wastuseks nende tapmiste peale lasewad kommunaarid La Roquette (Larokett) wangimajas kuus pantwangi maha.

25. Wõitlus keskeneb Bastille platsi, Château-d'Eau (Schatodoo) ja Butte-aux-Cailles ümbrusesse. Wrublewski lööb üksteise järel neli tormijooksu Butte-aux-Cailles peale tagasi, ja annab taganemise käsu alles siis, kui karta on et ümber piiratakse. Kommuuna wäed taganewad täies korras üle Seine põhja poole ja wiivad kõik suurtükid kaasa.

Kõik pahem jõekallas on waenlase wõimuses.

Kella kuue ajal õhtu lastakse Château-d'Eau plats suurtüki marutulega puruks. Brunel on aawatud. Vermorel on tapetud. Delescluze läheb Voltaire (Woltäär) bulwari mööda edasi, tõuseb barrikaadile püsti ja langeb, kuulikillust tabatud, surnult maha.

Versailles wäed wõitlewad terve õhta otsa ägedalt Voltaire bulwari algul ja püiawad asjata Bastille platsi ära wõtta. Ka kommuuna wägede parem tiiw paneb wisalt wasta ja ei lase waenlast üle Strassburi raudtee tungida.

26. Versailles wäed tormawad Bastille peale Vincennes (Wänssenn) waksali ja Beaumarché (Bomarsshee) bulwari poolt küljest. Osa neist läheb paremalt poolt ringi ümber ja tungib St.-Antoine (Sängtantuaan)* alewisse, aga lüiakse sealt wäga ägedalt tagasi.

Bastille paneb weel 6 tundi wasta. Kella 2 paiku lahkuwad sealt wiimased kaitsjad, 100 surnukeha peabarrikaadile jättes. Haxo uulitsal, kus kommuuna wägede peastaab oli, lasti 48 pantwangi maha.

Õhtuks on Versailles wägede liin umbes järgmine: alates Villette tapamajadest St.-Martini uulitsa kaudu läbi Richard-Lenoir bulwaari ja St.-Antoine alewi uulitsate kuni Vincennes wärawani.

Õösi külwatakse Belleville ja Mesnilmontant Montmartre suurtükkidest lõhkepommidena üle.

27. Versailles wäed wõtawad Chaumonti (Sshomooni) ja jooksewad Père Lachaise (Päärlasshees) surnuaia peale tormi. Kaitsjate suurtükid waikiwad, sest laskemoon on otsas. Kella kuue aegu, pealeselle kui peasissekäiku pommitatud, tungiwad walitsuse wäed surnuaiale. Wõitlus wältab audadewahelja surnukabelites iljaööni.

28. Vinoy (Winuaa) ja Ladmirault (Ladmiro) liiguwad oma wägedega pikki müüri äärt, kuni nad Romainville wärawate juures kokku saawad. Kommuuna wäed on ümber piiratud. Wasta pannakse weel wäikeses nelinurgas Temple ja Belleville alewites. Kell 11 ei ole kommunaaridel enam suurtükka. Temple, Oberkampfi, St.-Mohri, Parmentier uulitsal wältab weel püssitulewõitlus.

Varlin, Ferré, Gaimbon, Ranvier, Jourde wõitlewad wiimase silmapilguni barrikaadidel.

Keskpäewal kõlab Pariisi uulitsalt wiimane kommunaaride suurtükipauk. Wiimasena langeb barrikaad Rambuteau uulitsal, mida üksainus kommuunar weel weerand tundi kaitsenud.

Kella üheks on kõik otsas. Kommuun on surnud.

oo

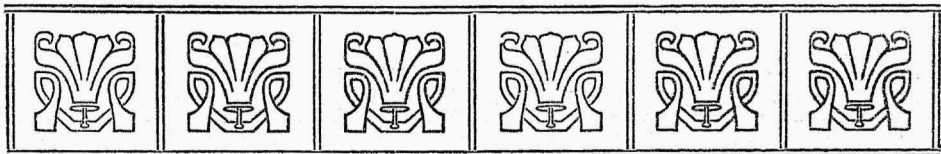
Raoul Rigault

(Raoul Rigoo. Sk 12)

Pariisi kommuna liige ja prokurör. Süüdis Pariisis 16. sept. 1846. Easit maha 24. mail 1871. Pärast 18. märtsit saatis keskkomitee Rigault politsei peawalitsusesse. 26. märtsil waiui ta kommuuna liikmeks, kus ta efiti ühiskondlise julgeoleku osakonda saadeti, pärast kommuuna

prokuröriks nimetati. Walitsuse wägede kätte sattus ta kommuuna äwitamise päiwil uulitsal. Ta seati seinä ääre ja lasti maha. Surnukeha wedeles päewa otja uulitsal.

Uti kadus see töölisteklassi uhvide palaw kaitsja.

Rahwafaardist punase-wäeni

Pariisi töölised kutsusid 18. märtsil 1871 kodanlike walitsuse; aga 28. mail tallas Prantsuse kodanlus sakslaste ja elukutselise sõjawäe soldatite abil maha esimise töörahwa kommuuna, Pariisi uulitsaid kommunaaride werega üle ujutades. Pariisi kommuun elas ainult umbes kaks kuud. Ta tähtsus töölisklassile on aga määratu. 1871. a. algades oli ta 50 aastat otša töölisklassi kumisele tuleorniks. Kõigi maade proletaarlased seadsid oma kurssi Pariisi kommuuna sihi järele, niisama nagu nad seda nüüd nõukogude Wenemaa sihi järele teewad.

Punast Pariisi lahutab Punasest Wenemaast 50 aastat ajalugu, 50 aastat proletaarliste wõitlusejõudude organiseerimist.

Meid tuetawad meie rewolutsiooni-wõitluses kõigi maade proletaarlased; meie talurahwas on meiega; meie ei ole linnad, waid terve maa; meid ei ole tuhanded, waid miljonid.

Ja ometi ei wõi meie praegugi weel, pärast kolmeaastast seefugust wõitlust ütelda: waenlane on purustatud, enam ta ei tõuse. Weel tänapäew siub waenlase kallaletungimise ädaoht meie käd ja takistab meid uut elu loomast.

Meie teame et meie õigel ajal tormijooksu kapitali kindluse kallale ette wõttime, et meie kõik waenlase wastutormid wälja kannatame ja wõidu saame, kui tugew ka wastane oleks.

Kaske on meil aga, ja me saame nüüd aru, miks töölisklassi esimine tormijooks kapitalistlike kindluse peale, 50 aasta eest, nurja läks.

Uue elu ehitamise alal tegi Pariisi kommuun wähe; kõik ta defreeditid on ainult esimised arad sammud sotsialismuse

poole. Tuleb aga meeles pidada et 26. märtsil kommuuna walimised olid ja juba 3. aprillil walitsusewäed peal tungimist alustasid. Waenlane koputas Pariisi wärawate pihta, ja kommuuna loojatel tuli tahes wõi tahtmata enam sõjamehed kui ehitajad olla.

Pariisi kommuuna ajalugu on pea kahekolmandiku wõrd punase Pariisi ja walge Versailles (Wärsaj) waheliste weriste wõitluste ajalugu.

Misfugused olid siis kummagi poole sõjalised jõud selles surmawõitluses?

1871. a. rewolutsiooni sõjawäeks oli rahwafaart. Waremalt korraldati rahwafaart Pariisi jõukatest inimestest. Sellepärast kaitses ta alati kodanlike uuisid. Weel 1848. a. aastal surus rahwafaart ihes korraliku sõjawäe ja sandarmitega Pariisi töörahwa mäsku maha. 1870. a. aga, kui sakslased Pariisi piirasid, tuli Prantsuse kodanlikel walitsusel kõik Pariisi rahwas sõjariistu panna, ja suurem osa elanikkudest oli muidugi töörahwas. Nii muutus rahwafaart tagurklistest jõust rewolutsiooniliseks jõuks. Ta oli peaosawõtja 18. märtsi rewolutsioonis ja oli pärast kommuuna walimist selle sõjawägi.

Misfugune sõjawägi oli aga Thiersi (Tjääri) walitsusel, kes Versailles istus?

Reguläärne (korralik, elukutseline) sõjawägi, mis maalt kokku oli aetud, peasajalikult pimedatest, kirjaoskamata talupoegadeist koos seisid ja kasarmutes ohwitseeride juhatusel oli wälja utstitatud.

Wõitlus kommuuna ja Thiersi wahel oli seega dieti wõitlus rahwafaardi ja reguläärse sõjawäe, teiste sõnadega: wõitlus pealinna ja provintsi, linna ja maa wahel.

FEDERAA T

IDE MÜÜR

Denis Desroche joonistusest 28. maist 1871

Seda wõitlust algas Pariis iilgawa wõiduga ja lõpetas ta werise kautusega. Kuidas see juhtus?

Esimiste päewadel peale selle kui Thiers Pariisist plehku pani, oli ülekaal rahwakaardi pool. Sel filmapilgul oleks Pariis 80—100 000 wõitlejat wälja saata ja kolm, neli korda nõrgema Versailles wäe purustada wõinud. Aga juba kahe nädala järele oli wahetord tuntawalt muutunud. Sel ajal, kui sakslased Pariisi piirasid, oli linnas kõige kokku 270 pataljoni rahwakaarti, seal ulgas aga 50 pataljoni jõukatest linnajagudest. Nende pataljoonide peale töölise walitlus oma wõitluse kodanusega muidugi loota ei wõinud. Samasugune klassiline kihitidesjagunemine oli aga ka, kuigi wähemal määral, teistes pataljoniides; kodanlased, kes rahwakaarti olid sattunud, pugesid sealt minema, niipea kui koduõja lõhna naututasid. Pärast esimesi sõjalisi liitasaamisi atkas sealt ka wäikekodanlus pagema, kes teatavaste nina tuule järele oiab. Kommuuna sõjawägi sulas sedamööda, kuidas otustawad wõitlused lähenesid, ifka enam ja enam kokku.

Rahwakaart ei olnud klassiline sõjajõud, nagu seda meie punane-wägi on. Ta oli ainult ea materjaal niisuguse wäe jaoks.

Meie punane-wägi aga on seesugune klassiline jõud: ta on kokkujoodetud, ühte walatud kindla ja selge arusaamisega, teda täidab wiimaseeni klassiwaen waenlase wastu ja kõikumata wõidutahte; ta ei nõrke, waid karastab ennast ja kõweneb koduõja tules.

Rahwakaart oli oma koosseisu poolest meie wana sõjawäe tauline, ja ka nende töö oli sarnane: nagu meie wana sõjawägi oktoobris rewolutsiooni toime pani, nii tegi seda ka rahwakaart märtsis; kuid rewolutsioon lahutas ihe kui teise.

Sellepärast ep kommuun ei wõinudgi iganes oma sõjaliste jõudude kohta õiget arwet pidada, waid effis selles alati. Kui sakslaste piiramise ajal rahwakaardi ridades üle 200 000 sõjamehe arwati olewat, oli 18. märtsil juba waewalt enam kui 150 000 meest piisi all. Rats nädalat iljem, kui teade tuli et walitjusewäed peale tungiwad, ja rahwakaart kindlustusi ja wärawaid kaitsema ruttas,

nimetataffe ta arwu juba 100 000-liseks. Järgmisel päewal wõtab linnast wäljatungimisest ainult 40—50 000 rahwakaartlast osa ja wiimastel päewadel, werise nädala saatuslikudel päewadel ei ole barrikaadidel üle 30 tuhande kommuunari wõitlemas. Ja ainult selle wäike, kuid kindla, piisiva ja kõigi peale walnis olewa ning lõpuni wõitlewa wäe kohta wõib ütelda, et see tõeline proletariaadisõjawägi, tõeline klassiline punane-wägi oli, mida mitte ei loonud kommuuna defreedid, waid mida elu ise nagu terase oli wälja walanud sellest raskest ja purenewast ning mitmetaulisest materjalikogust, millest rahwakaart koos seisis.

Rahwakaardi nõrkus ei seisnud aga mitte ainult ta koosseisus, waid ka ta organisatsioon. See kandis partisaanide — wabatahtlike wägede iseloomu.

Partisaan on siutud koduga, perekonnaga. Ta ei tunne õiget sõjawäelise korda, ei ole arjunud sõjakäikudega, on wähe arjutatud sõjalise õppusega, ja pole kohane keeruliste manöwürite jaoks, ilma milleta meieaegses sõjas läbi ei saa. Ta wõib küll toime saada liihikese tugewa pealetungimisega, kuid selle asemel langeb ka kergeste irtusegadusesse ja kautab esimesel liitasaamisel julguse. Ta tunneb enese ainult arjunud seisukorras „kodu“ olewat: talupoeg metsas, töötine — uulitsal barrikaadidel, mis kiwidest üles lautud; wäljal wõideldes on aga ka kõige parem partisaan kõige pahemast soldatist nõrgem. Partisaan wõitleb ja sureb ästi, aga sõdib pahaste.

Niisugused olid ka Pariisi partisaanid — rahwakaartlased. Tahtmata tuleb siin keelele wõrdlus meie punase-kaardiga, punase-wäe eelkäiaga. Meie kõik mäletame, kuidas Peterburi punasekaardi salgad Watfina ja Tšarskoje Seloo all madruste ja soldatite kõrwal wahwalt Krenski kasakate wastu wõitlesid, ja misuguseid kautusi neil sellepärast kanda tuli et nad puudulikult õpetatud, wõitlusele arjumata olid ja endid koha ning wõitluse tingimiste järele oida ja seada ei mõistnud. Selleasemel oli neil aga klassiline proletaariline kokkuoimimine, mis Pariisi rahwakaardil puudus.

Nii oli siis Pariisi rahwakaart ofalt meie wana sõjawäe, ofalt meie punase-

kaardi sarnane; ta seisaks nagu nende wahelkohal.

Meie wana sõjawäega läheb ta ühte sellepoolest et ta mitmest kihist koos seisib, punase-kaardiga — oma partisaanlike korralduse poolest; üks kui teine asjaolu aga oli just nõrkuseks meie revolutsiooni esimese ajajärgu sõjajõudude juures. See aga, mis meie jõududele tugewuse andis: wanas sõjawäes ta õpetus, korraldus, sõjaline wilumus; punasel-kaardil klassiline ühtlus ja jooide — see aga rahwakaardil puudus.

Rahwakaardil tuli wõidelda korralliku koolitatud, dissiplineeritud ja Saksa sõjawäes ea õpetuse saanud sõjawäega.

Tõsi küll, esialgu ei olnud Thiersil üle 30 000 wäge, ja sellegi peale ei wõinud julge olla — oli ta ju alles revolutsioonipehast wälja tulnud ja korra ära; Pariisi sündmused olid talt julguse wõtnud. Kaks polku alalist wäge oligi revolutsioonäärde poole läinud, ja terve wägi oleks wõinud kergeste kofku sulada, kui Thiers mitte taganemise käsku ei oleks annud. Soldatid kuulafid masinlikult käsku, aga taganedes astafid nad nuriema ja waljuste ohwitseri sõimama. Sõnakuulmine oli kadunud, korra ei olnud juttugi.

Mii oli lugu 18. märtsil; kaks nädalat iljem aga oli Thiersil uueste ea sõjawägi. Selle aja sees ei teinud kommuunarid peaaegu midagi selleks et oma jõudu si kõwendada ja oma sõjalist wõitu kindlustada. Meid pimestas 18. märtsi kerge wõit; nad uskusid revolutsiooni jõusse ja kujutafid waenlase sõjalist nõrkust liig suureks. Nad ei rutanud ta äwitamisega, sest et nad teda jügugi ei kartnud.

Thiers aga tegi kõige selle aja wäsimatalt oma wäe kallal tööd; ta ei kautanud asjata päewa ega tundigi, ja kahe nädala pärast ei wõinud ta wäge enam ära tunda.

Kuidas läks see tal korda?

Ta ise kõneleb sellest 18. märtsi sündmuste uurimise komisjoni ees:

„Ma andsin käsu sõjawäge kofku koonnada ja, mis peaasi, muust ilmaft lahutada. Meie peajõud paigutati Satory'sse (Satoriisse) ja anti kindel käsk, mitte ühte inge nende juure lasta. Anti käsk

igaihe pihta lasta, kes ligineda julgeb. Sama ajal soowitafin ma soldatitele kõige paremat toitu anda. Ma suurendafin toiduportsjoni, iseäranis liha poolest, mida wäheseks peeti. Ma olin kindel et sõjawägi ea toidu peal, puhates, soldatid ohwitseridega ühes ruumis olles, ruttu muutub ja wäga easse seiskorda jõuab. Pärast esimest piiramist olid soldatid närus riides, sõjariistadega wilekaste warustatud, wälispidi juba rahulolemata. Ma olin kindel et need puudused tegewal ja järjekindlal järelwaatusel warsti kaowad. Mu lootus ei petnud mind, sest kõikide imestuseks muutus sõjawägi juba mõne päewaga wälispidi täielikult.“

Wälisilmast lahutamine, armuga ja meeleega meelitamine, ohwitseride abil mõju awaldamine — need olid abinõud, mida Thiers tarwitas. Need abinõud on wanad, nagu töörahw kurnajate ja rõhujate ilm üleüldse; iga endise, tsarigaegse sõjawäe soldat tunneb neid.

Thiers ei mõelnud piisirohtu wälja, ta ei leidnud midagi uut ules, aga ta tarwitas kasulikult wana, järelproowitud rohtu.

Uga ta wägi oli kolm korda wähem kui kommuunal?!

Selle eest oli Bismarcki käes terve Prantsuse wäeosa (armee) wangis. Pariisi kohal lehwip punane lipp torkis Bismarcki filmi niisama, nagu nüüd Nõukogude Wenemaa kohal lehwip punane lipp Lloyd George ja Millerandi filmi torgib. Kommuun oli Berliini ainuwaltisuse ja Versailles parlamendi iihine waenlane. Selle uue waenlase wastu tegid wanad waenlased sõpruselepingu ja otsustafid üheskoos kommuuna kägistada. Et asja „leplikul teel“ diendada, rikkufid nad isegi wärsket lepingut.

Safeme sellest tembuft Thiersi ennast jutustada:

„Lepingu peale waatamata, mis Pariisi wäe 40 000 peale määras, lubas v. Bismarck teda esiti 80 000, iljem 130 000 meheni suurendada. Ta ise andis meile selleks seega wõimaluse, et suure ulga meie soldatifi wangist tagasi saatis.“

See arm oli nüüdred suur, et 21. mail juba 100-tuhandene wägi Pariisi wõis tungida — terve revolutsioonikägistajate sõjawägi.

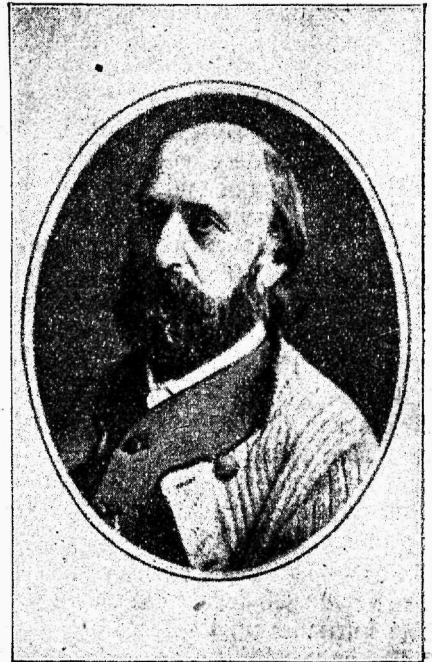
TONY-MOILIN (Tonii Mualeen)
Tähtis hirurg, lasti maha

BESLAY (Belee)
Kommuuna liige, Internatsionaali kandidaat, tähtis insener ja üks suurematest rewolutsioonitegelastest

Léo FRAENKEL (Fränkel)
Kommuuna liige, töö- ja wahetuseosakonna juhataja, surma mõistetud

Elie RECLUS (Elii Reklüü)
Kommuuna rahwaraamatukogu juhataja, wälja asumisele mõistetud

Jõud ei olnud kaugeltgi ühesugused. See tuli kohe esimesel tõsisel kokkupõrkamisel nähtavale. Kohe selgis et pariislastel plaan ja korraldus, sibe, sõjavägede arwepidamine puudub, et wõitlejad korda ei tunne ja wilumata on. Sinna juure tuleb lisada, et ülemjuhatus saamatute inimeste kätte sattus, ühiskute wäeosade juhatajateks aga tihti sõjateenistusele täieste wõerad inimesed olid, kes küll ead rewolutsionärid ja wahwad wõitlejad, kes küll soldatid waimustada ja neid õhinal waenlase kallale saata oskafid, aga neid pikalisel wõitlusel juhtida ei mõistnud. Ülemjuhataja, rahwakaardi keskkomitee, suurühtiwäe komitee ja legioonide nõukogu wahel olid alalised õerumised, sest et igaihe kohused selgelt ära ei olnud piiratud. Seisukorda raskendas weel nuuskurite ja äraandjate kari rahwakaardi ohwitseride ridades, kes rewolutsioonile igalpool, kus wõimalik, kahju teha püüdsid. Efiktused ja õnnetused käisid nagu saatusewandel üksteise sammul ja tõiwad wiimaks walitsusewäed Pariisi wärawate ette.

Kohe esimesel päewal andsid pariislased wägewa Mont-Balérien kindluse, mis Pariisi-Bersailles teed tule all piab, äbiwääriliselt käest ära.

Kui Thiersi wäed sinna tagasi tulid, ole s pidanud nad sealt uueste wälja ajama, aga seda ei tehtud, ja kui rahwakaart 4. aprillil Bersailles poole liikus, sattus ta ägeda kindlusetule alla. Bersailles peale tungimine isegi sündis ilma ettewalmistuse ja plaanita. Üksitud wäeosad ei pidanud oma wahel sidet, lastsid endid walitsusewägedest ümber piirata; waenlase rohke suurühtitule peale ei olnud pariislastel millegiga wastata: Bergeret'i (Bärshereel), kes paremat tiiba juhatas, oli kolm suurühtiki, Duvalil, pahemal tiival, ei olnud ainukestgi. Pariisis aga oli ligi 2000 suurühtiki.

Nagu pealetungimine, oli ka kaitsenõrgalt korraldatud. Pariisi, selle tugewate fortidega (eeskindlustustega) kindluse oleks mõistliku kaitsfega ärawõitmatas wõinud teha. Oles pidanud kõik kindlustused ära parandama, neis suurühtikid üles seadma, linnas kahe-kolme-kordne barrikaadiderida ehitatama, sifemised kaitsesunktid nagu Père Lachaise

(Päärlaschees) jt kindlustatama, kaitsjad arwele wõtma ja ära jautama, wahipidamist korraldama jne.

Seda kõik kas tehti pahaste wõi ei tehtud oopisgi mitte. Kõige suurema kangelasemeele kõrwal näeme kõige suuremat oolimatust ja täielikku sõjalist abitust.

Meie teame et sel päewal, kui walitsusewäed Pariisi tungisid, St.-Cloud (Sänkluu) wärawad kaitsfeta olid jätud. Montmartre waikis, sest suurühtikid wedelid ja roostetasid ilma lafattedeta. Ja kui walitsusewäed tihedates salkades Pariisi uulitsaid mööda edasi liikusid, jooksid rahwakaartlased, kes eesrinda oleksid pidanud tungima ja ühijel kogul waenlasele oopi andma, oma uulitsat, oma maja kaitsma. Ja walitsusewäed löid koommuunawäed osade wiisi puruks.

1871. a. wõitis Thiersi soldat koommuuna partisaani. 1918. a. aga tõstis punasewäelane üles selle lipu, mis rahwakaartlase surnud käest maha kukkus.

Ja mitte ainult kaks kuud, waid juba üle nelja aasta elab Nõukogude-Benema koommuun, mida punasewäelase kindel käsi kaitsf.

Punane-wägi, see N.-W. koommuuna kaitsja, ei nõrke, waid tugewneb, ei lagune, waid kõweneb, ei kahane, waid kaswab klasfimaenlase oopide all.

Punane-wägi on arusaamisejõudnud, oma eesmärgi ja uufi tundwa ja kindlal käigul wõidule sammua proletari-aadi sõjariistus käsi.

Oktoobrirewolutsioon eitis kaks sõjajõudu kodusõja ääfile — kindralite ja mõisnikkude wasta mäsjava sõjawäe, ja wabrikantide wasta ules tõusnud punase-kaardi, ja sulatas neist wälja punasewäe, selle wabrikantide, mõisnikkude ja kindralite imutise. Punane-wägi wõttis wanalt sõjawäelt ja punaselt-kaardilt selle, mis neil ead oli — esimeselt kindla korralduse ja sõjalise õpetuse, teiselt klasfilise kookuseade.

Punane-wägi on ühtaegu alaline, korralik sõjawägi ja klasfiline wägi.

See on ta tugewus. Sellega seisab ta rahwakaardist määratu kaugel ees.

N.-W. koommuun ei korranud Pariisi koommuuna wigasi, ja ta saatus on teistsugune.

Uga ärgem unustagem: selle saatuse eest wõlgneme tänu Pariisi kommunaaridele.

Pariisi wõidetud kommunaaride wigadest õppisime wõitna.

Pariisi kommunaarid, aga ta puhastas meile tee uuele elule.

Pariisis langenud rewolutsionääride werrega on wäetud meie rewolutsiooni pind; nende luud on meile jalgaastmeks sotsialismuseriiki.

Punasewäelane on rahwakaartlase pärija. Langeta täna oma wõitluselippu ta põrmu ees!

R. Gorkow

Charles Theophile Ferré

(Schaarl Ceophiil Ferree. 18 5)

Wõimata oli kaaslastel unustada seda kahwata-rund, kõhna, südi knuju, seda pika, suu kohta ulatava ninaga pooleks jantatud nägu, neid kiirreste liikuma, tumeda waatega filmi.

Kommunaarid wõttis ta arwaste läbirääkimistest osa. Ta juhatas politseid — ühes Raoul Rigault'ga (Raoul Rigoo'ga), kelle aset ta wiimaks delegaadina linna politseiwalitjuses täitis.

Mati rahulik, arilikult waiw, pealmäha pijut külmgä — sisaldas see nõrk ja pudew keha eneses raudset tahtejõudu ja kangelase mehijust.

See oli waimustusel põlew iseloom, knigi ta enese üle walitjes, ja tuletas oma tagasiõitnud waimustuse ja wäärdumata tahtejõuga meele neid 16. aastasaja usupuhastajaid, kes keest põlewat puuriita oma usununnistust kordasid.

Suur ja kõrge oli ta sõjanõukogu ees, kes ta kõige tooremate äbistuste all surma mõistis, oma külma rahuga ja põlgutsega nende timukate wasta, keda wõit kohtunnikkudeks oli ehtinud.

Tund aega enne surma kirjutas ta öele kirja, milles ta ennaft, ilma sõnakõlksudeta, ateistiks (jumalat-uskumataks) ja materialistiks tunnistab.

Terwelt kaksteistkümmend nädalat ootas ta pärast kohtuotsust surma.

Verfailles wõimumehed pikendasid meelega surmamõistetute surmaelset piina, seesuguse piinamisega nende kangelajameelt murda lootes.

Gaston Crémieux (Kremjöö) Marsseilsest tapeti alles knus knud pärast surmaotsust.

Timukad ekssid aga — „ükski neist (ohwritest) ei murdnud teinudast enese wastu“. Kõik nad — oli see uniltsal wõit Verfailles wangikoja Satorh (Satorii) posti juures, oli ta tundmata wõitleja wõit tähtsa nime kandja, kas tumedas põikuniltsas wõit ajaloo filmade all — kõik nad surid kartmata, pea nõkelt päästi.

Nagu teistel, oli ka Ferré oma Kolgata.

Ta ema juri meeleitel nõrgameelsena. Ta wenda oiti, kui nõrgameelset, Verfailles trellide

taga puuris. Isa oli wangis. 19-aastane öde jäi ükski sellesse irmsasse üksindusesse, mida läitfid wiirastused tapetustest ja ullumeelsetest, ema wärske kalnukiinka ja wenda ootawa tahtije, aigutawa aua wahel.

Waiwne, nõhke, nagu surma ootaw wendgi kõikumata kindel, tegi ta ööd kui päewad ööd, et ennaft elatada ja iga nädal surmamõistetute 20 franki tuetujeks wiia.

Wiimaks, 23. nowembril, kell 6 õnniku, wiidi ta Satorh'sse — ühes Rosseli ja Bourgeois'ga (Bursuua'ga), waese soldatiga, kelle nime mäletada tuleb.

Üleni mustas riides, sigar juus, ilma et ainusgi lihhas ta näus oleks liikunud, sammus ta pikalisel kindlal käigul posti juure, mis temale oli määratud, jäi seal seisma ja waatas surmale filmi.

Käis kogupank. Rossel ja Bourgeois langesid — Ferré jäi jalule.

Käis teine kogupank — Ferré wajus maha Siis tuleb üks soldat, paneb oma pääsiotja ta kõrwa ja lasab peast läbi.

Tapmine sünrib kolmes järgus.

Niisugused olid tapjad; niisugused olid kommuuna inimesed.

Meie lõpetame ta eluloo Ferré enese ähwardawate sõnadega, mis ta ütles sõjanõukogu ees, kellele ülesandeks oli tehtud teda „seaduslikul alusel“ teise ilma saata; sõnadega, millele ei ole waja mingit lisa, sõnadega, mis õhtlast on ettekuulutusseks tulewiku kohta, kus uueste üles tõuseb see ilmsuremata idee, mida ta kaitsjate weresse asjata nõutada päästi:

„Kui kommuuna liige olen ma ta wõitjate wõimuses. Nad tahawad mu pead — wõtku see! tialgi ei kaitsu ma alatusega oma elu päästa. Ma elasin wabana ja suren samati.

„Minult õhke lijan juure: õnn on muulik. Tulewiku ooleks jätan ma oma mälestuse ja kättemaksmise.“

Ta tulewik täidab selle päranduse.

Flourens ja Duval

(Flurangs [18. s] ja Düwaal)

Üks neist, Duval oli lihtne tööline nagu Darlingi; teine oma aja kõrge ametiga õpetlase pereist, profesori, akadeemiku, Prantjuse instituudi liikme poeg Flourens.

Mõlemad andsid oma elu ühe ja sellesama asja eest; nad oleksid ta aga ka võidule wiinud, kui õigluse teenistusele pühendatud kangelasemeelset küllalt oleks jatkunud selleks, et võitu saada kodanlike riigi keerulisest organisatsioonist, sellest sajakäeliseist koledest elukaist, kes eesõigusi ja kurnamist õiguse ja õigluse eest, kaitses.

Mõlemad olid noored, mõlemad olid kommuuna liikmed; mõlemad seisid oma wäeosade eesotsas linnast väljatungimisel 3. aprillil, kui Pariis ühemeelsel tungil oma kaheajatuhandelise rahwakaardi, keda Thiers Prantjusmaale kui kätputäit sunnitöölt jooksnud rööwitid kujutas, jalule ajas.

Gustave Flourens oli oma julge wõitlusega feisririigi wasta juba ammu tuttawaks jaanud. Kui rewolutsiooni rändaw rüütel sõitis ta Kandiase, et ühes märsama ahanud Greeka rahwaga Türgi wägiwallawalitsuse wasta wõidelda. Peale Pariisi tagasi jõudmist jatkab ta wõitlust „Marjeillaises“ ja awalikkudel koosolekutel. Pariisi piiramise ajal, kus ta bataljonikomander oli, tegi ta katset (31. okt.) Pariisi ja wabariiki päästa. „Rahwuslike kaitses“ walitsus, keda ta lopsikult kaitsenud, wiskas ta wangi, kuni teda rahwas 21. jaanuaril wabastas.

4. aprillil sattus ta Rueilis (Rüeilis) ootamatalt sandarmitefalgale kätte wangi, kes maja, kus Flourens mõneks minutiks puhkama oli jäänud, ümber piiras. Ta katjus wasta panna, aga kapten Demarté lõi ta pea niisuguse mõegaobiga puruks, et ajutiikid laiali lendasid.

Surnukeha wifati kirstu ja saadeti Versailles'le, kus teda kõrgeid prouad ja preilid waatamas käisid — need libud (nagu neid luuletaja wihases laulus nimetab), kes aawatute werd käisid lakkumas ja oma siidist päewawarjude nikerdatud wartega wangide weriseid aawu torkisid.

Duval, see internatsionalist, oli ameti poolest lihtne walaja. Minult mõne päewa jaita kommuuna liige olla, kus ta kõrge oma tegu-

wõimu, agaruse ja mehifusega, millega külmawerelikkus kaajas käis, enese peale tähelepanekut tõmbas.

Ta wõeti ühes ta wäesalgaga Chatillon'i (Schatijooni) kõrgendikul, meeletlikku wasta-paneku järel wangi.

Duval ühes wäeosaga oli ümber piiratud; laskemoon oli otsas.

„Undke alla,“ üteldakse neile wägede juhataja kindral Pelet (Pelee) nimel, „teile kingitakse elu.“

Nad annawad endid wangi.

Kõhe kutsuwad aga Versailles wägede juhatajad kommuuna rahwakaartlaste ulgast wälja need soldatid, kes endisest walitsusewäest rahwakaardi sekka teenima jäänud, ja lajewad sealjamas maha. Iljem aga annab Mac Mahon armu marsjal Bazaine'le (Bazeen'ele), keda ainult selles süüdistati et ta Metzki kindluse ja oma terve wäe waenlase kätte wangi oli annud.

Teised wangid wõetakse kahe ria soldatite wahela ja wiitakse Versaillesse.

Teel tuleb neile kindral Vinois (Winmaa) wasta, seefama kes Pariisi äraandmise musta töö eameelega oma peale wõttis.

„Kes siin juhataja on?“ küsib ta.

„Mina“, wastab Duval ja astub ette.

Tema järele astub teine.

„Mina olen Duwali staabiilem.“

Wangide riast astub kolmas wälja.

„Mina olen wabatahtlikkude staabi ülem“, üttele see ja astub kahe esimise kõrwale ritta.

„Teie kõik olete igawesed kaabakad,“ üttele Vinois oma arjunud ohwitseridekõhki keelel „ma lasen teid kõik ilmapilk maha.“

Duval ja ta mõlemad feltjimehed astuwad, ilma et tarwilikuks piawad wastatagi, sõnalausumata seina ääre, wõtawad sinelid seljast ja langewad üidedega: „Elagu kommuun!“ furnult maha. Kuulid on nende elu lõpetanud.

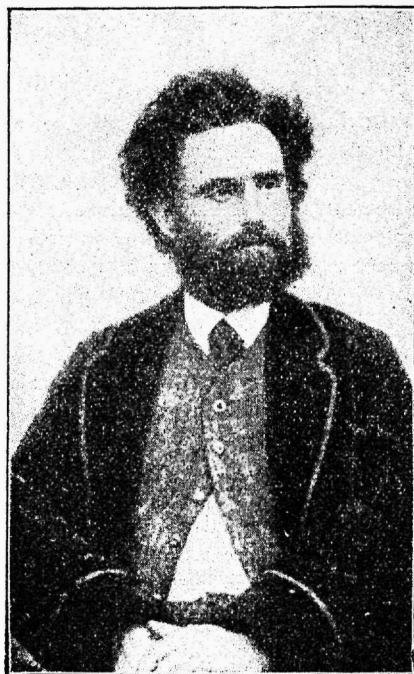
Need olid kommuuna esimised märtrid. Walitsus algas alles keda tapatööd, mis iljem terve elanikkudekogu äwitamisega pidi lõppema.

Need olid esimised ja kõige õnnelikumad: nad löid alles esimist lahingut ja surid kindlas wõidu-usus. Nad teadsid et nende taga ähwardaw ja wõimas Pariis seisab.

Au ja tänu teile, esimise tunni märtrid!

MEGY (Meshii)
Issy kindluse komendant, tagaselja
surma mõistetud

Polkownik SEGUIN (Seginoo)
Kaitse korraldaja, wangi wõetud, surma-
nuhtlus väljasaatmiseks ja wangistuseks
muudetud

BERNAERT (Bernäär)
Merewäekapten, batarei pealik

GAILLARD (Gaijaar) (Napoléon)
Sisemise kaitse ülem, tagaselja välja-
saatmisele ja wangi mõistetud

DOMBROWSKI (Jaroslaw)
Kommuuna kindral, suri barrikaadil
23. mail 1871

Kindral DOMBROWSKI
(Üleswõte peale surma)

Kindral LA CECILIA (La Sessiljaa)
(Napoléon)
Tagaselja väljasaatmisele ja asumisele
mõistetud

Kindral WRUBLEWSKI
Teise jauskonna komander

Eesti walgete järjekordne rüüstamine.

Juba kauemat aega õljus see õhus. Alliksoole kallaletungimine, ametiühisuste „uulitsaletõstmine, allide sõnnide irwitamine riigikogus kommunistilise rühma arupärimiste puhul—kõik see andis mõista, et walgekaart kallaletungimiseks oogu wõtab.

Aeg selleks juba oli. Mitu kuud oli allparunite partei juba wõimul, ilma et midagi otsustawamat oleks ette wõtnud organiseeritud tööliste wastu, kes juba riigikogu walimistest saadik enam-wähem awalikult kommunistmuse lipu all ikka kõrgemale ja kõrgemale pead tõstsid. Sellega ei wõinud ometi maaliidu ässad leppida; nad ei olnud ometi selleks riigiwõimu oma kätte kiskunud, et rahulikult pealt waadata, kuidas äwitaw rewolutsioonilaine ähwardades tõuseb. Nende päewaülesanne oli seda lainet maha suruda, neidgi seisukohte, mis töölisel wõitlustes kätte saanud, tagasi kiskuda, uut metsilikku orjaiket maksuma panna. Selleks oli waja „sotside“ maaseadus pea peale pöörda, maa allparunite kätte kiskuda, mõisatöölised ja wäikemaapidajad pärisorjadeks teha, kelle palga ja tööaja määramine täielikult allparuni wõimuses seisaks; selleks oli waja tööstust surmata, maksukoorem töörahwa kaela laduda, sahkerdamisele kõik teed wabaks teha; selleks oli kõigepealt waja organiseeritud tööliste jõud purustada.

Ja nüüd korraga akkab see wihatud jõud ennast ülemaaliselt korraldama: 14. aprillil piab maatöölise ühisuste kongress kokku tulema, ja 18. aprilliks on määratud ülemaaline ametiühisuste kongress.

Tööliste kongressid! Judinad käiwad kodanlastel üle naha selle peale mõeldesgi. Mäletawad nad ju weel wäga ästi, kuidas nad wõdisid ametiühi-

suste *esimise* kongressi puhul, mis Hellati armust Isborskis kodanlusele siiski weel õnnelikult lõppes. Nüüd tuleb neid koguni kaks! Kas wõib nendest paremat loota kui esimesest, mis sellega algas et Inglise prowo-kaatorlise konsuli Eestist wäljasaatmist nõuti, ja sellega kinni pandi, et ta kindlaste Wenemaaga rahu nõudis? Igatahes on walgekaart oma nuuskurite ja timukatega kõik teinud mis wõimalik, et kommunistmust ja rewolutsiooni töörahwa nahast wälja peksta; igatahes seisab maatöölise ametiühisuste juhatus vähemalt wormilisel „iseseiswate“ käes, ja need on kodanlusele sedawõrd paid poisid, et terve rida siseministri ja politseiülemaid läbi sõrmede selle peale waatas, et nende partei pool aastat sootuks *ilma registreerimata* töötas, mida isegi ilmasüüta seltsikestele ei lubata.

See kõik oli nii, aga Einbund ja Purri teadsid, kuidas wormilise külje all lugu *tõeliselt* seisis, ja nad ütlesid seda, kui neil kongresside keelamise põhjust küsiti: meie oleme kindlas arwamises, et *kongresside enamus kommunistiline saab*, ja sellepärast—.

Sellepärast oli Pätsi walitsusel wiimane aeg sekka lüüa. Niisugusel lool kongresside pidamiseks luba anda oleks andeksandmata ettewaatumatus olnud. Nende keelamine oli seega kõige loomulikum samm walgekaardi poolt.

See ei olnud aga wastase jõu äwitamine, waid ainult ajutine takistus ta organiseerimises. Kuid waja oli nimelt äwitada, purustada, enne kui tal korda läheb oma ridasid ühel wõi teisel teel korraldada ja—„lahti lüüa“. Sest kes wõis teada, millal selleks „Moskwast käsk tuleb“.

Sellewasta tuli käsk teiselt poolt: liitriikide imperialistidel oli uus järje-

kordne kallaletungimine Wenemaale käsil, wõi vähemalt kawatsusel, kallaletungimine, kus eestkätt rajariikide orjakarjad pidid pea tulde pistma; ja et seks juhtumiseks seljatagune kindel oleks, oli tarwis kodused rewolutsioonipesad rajamaadel äwitada. Nii siis — Päts ja Laidoner pidid aru saama, mida Londonis sooviti. Pätsile ja kompanile oli see — käsk. Ja miks ei pidanud need orjainged, kes elus juba nii palju ja mitmesugusid käskusi täitnud, nüüd seda käsku täitma, mis nende südamele nii armas oli...

Tarwis oli kusagilt algust leida, ettekääneks vähemal. Selleks waliti riigikogu kommun. töölisterühma sekretär Raudsepp. See — tema isik ju „demokraatias“ puutumata ei olnud — wõeti kinni, tehti läbiotsimine, ja leitud paberikribu andis nüüd juba ametlikult „põhjust“ riigikogu kommun. töölisterühma ruumides ja riigikogu „puutumata“ liikmete kortrites läbiotsimisi toime panna.

See oli poriwickamine wärskele põhi-seadusele näkku, oli wägistamine selle „pühaduse“ kallal, millele ise truu dust wannutud ja mida teistele puutumataks kujutati? Mis sellest! Nii taheti seda Londonist, nii soowis ja kiitis seda eaks riigikogu walgekaartline enamus, nii nõudis seda — ja see oli peaasi — allparunite ja pangasahkeradajate taskukasu. Edasi!

Rühma rüüstamine oli juba laialist „materjali“ annud. Walgekaart kleepis sellele külge sedelikese pealkirjaga „kuriteuline“, ja nüüd tormas nuhkuritekari üle maa laiali — „kurjategijaid“, „riigiäraandjaid“ otsima.

Pikad olid nende nimekirjade riad, mis peremeeste poolt kahejalgsetele urdakoertele kaasa anti: kõik kandidaadid, kes ametiühisuste kesknõukogu nimekirjas seisnud riigikogu walimistel; kõik kandidaadid, kes maakonnawalimistel töölisterühmade nimekirjas seisid; kõik Tallinna linna-wolikogu kommun. rühma liikmed ja kandidaadid; terve rida ametiühisuste juhatuste liikmeid; proletaarilise nooresooühisuse eestseisuse liikmed, ja palju teisi; lühidalt: kes iganes kuidagi töölisteliikumises silma paistnud, keda

töölisteulgad kusagil oma usaldus-mehena üles seadnud wõi kelle nimi läbikäimisest riigikogu k. t.-rühmaga nuuskurite näppu puutunud — kõik sattusid kaagikandidaatide nimekirja.

See oli täielik klaperjaht, mis nüüd tööliste kallal algas. Kes nimekirja järele näppu puutus, läks muidugi otsemat teed pihtide wahele, teisi luurati, iiliti, käidi päewal ja öösel kortrid puistamas, perekonde pingutamata, naabrid usutamata.

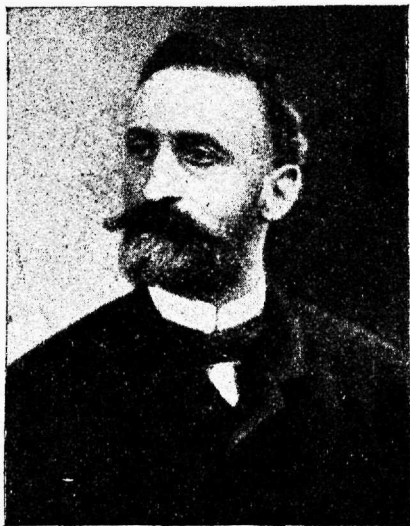
Iseäranis suurepäraliseks muutus nuhkide tegewus maal, kuhu neid kümnete, wõib olla sadade wiisi laiali saadeti. Seal ei aidanud sellest et mitmel korral kortris otsimas ja puistamas käidi, luurajad ligidatse oonetesse päewade kaup walwama pandi, perekonnaliikmeid kinni panna ning maha lasta, eluonnikesi põlema panna ahwardati. Wõeti walwuse alla teed ja raakesed isegi metsades ja soodes; ulgalistel rahwakogumistel (nagu laatadel) pandi ristteedel läbiotsimisi toime; seati kindel walwe sisse maakonna piiridel (nii näituseks Arju- ja Läänemaa wahel). Külad, kuhu nuhkidele kahtlane inimene tulnud, puistati põhjana läbi; metsateedel peeti rändajate peale jahti sõna kõige otsemas mõttes, ja äda, kel mitte nägu tutaw wõi tarwilisi paberid kaasas ei olnud. Raplas on nuuskurid, kel julgus puudus lakka otsima minna, eluruumist rewolwitega läbi lae üles paugutanud. Kui meele pidada et walgekaardi koerad selle klaperjahi juures arilikult lakku täis olid, mõnikord nii täis et neljakäpukil trepiastmeid kobasid, siis wõib omale ette kujutada seda olukorda, milles Einbundi „isamaalikud“ nuuskurid isamaad riiklistest kurjategijatest puhastasid...

Kaugeltgi kõiki, kelle nimed kaagikirjas seisid, ei läinud nuuskuritel korda tabada, aga siiski oli saak rikkalik: enam kui poolteistsada töolist sattus trellide taha, suur ulk pages peitu, põranda alla, kust osa neist pikkamööda üle piiri teed Wenemaale otsis ja jauti leidisgi. Kui põhjalik see walgekaardi noodatõmbamine oli, näitab muuseas see asja-

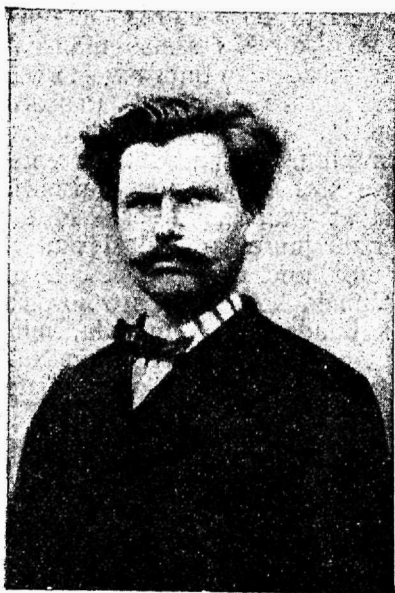
AMOUROUX (Amuruu)

Kommuuna liige, eluaegsele sunnitööle mõistetud

Kindral EUDES (Ööd)

Sõjaasjandusedelegaat, 20 aastaks sunnitööle mõistetud

LULLIER (Lulljee)

Mõisteti surma, aga see muudeti asumiseleasaatmiseks

Kindral BERGERET (Bärsheree)

Kommuuna liige, mõisteti surma

olu, et Tallinna linnawolikogu 28-liikmelisest kommunistiderühmast ainult kaks järele jäi — „puutumata“ riigikoguliikmed, niisamati Tallinna metallitöölise- ametiühisuse eestseisuse liikmetest ainult üks — riigikogu liige Wanja.

*

Missugune oli see kohutaw „riikline kuritegu“, mille pärast mitte ainult sadanded salapolitseiaegid nädalate wiisi maal ja linnas nuhku ei ajanud, waid mis walitsust sundis linnas kodanlust salaja sõjariistu panema — politseid ja sõjawäge nähtawaste enam ei usaldatud — ja maal allparunite kütisalku (endiseid kaitseliidu organisatsioonisi) ajas päewade kaupa mööda metsi inimeste peale jahti pidama? Wastus seisab ühes sõnas: *kommunism*. Mitte see paberline „plattworm“, mille „peal“ iseiswad sotsialistid seisawad, waid rewolutsiooniliku kommunismuse *teustamine*, kommun. Internatsionaali kongressi otsuste *täitmine* (mitte ainult „tunnistamine“, mille eest nendel kogu selles klapperjahis juuksekarwagi ei kõwerdatud).

Nii tunnistas seda minister Einbund ametlikult riigikogus, Kom. Intern. 2. kongressi otsusi ette lugedes, kinnitas seda iljem sealsamas riigiwanem Päts, esimist korda mitte ainult „iseiswaga“ Eesti, waid üleüldse rajariikide ajaloos töölisteklassile awalikult ja ametlikult sõda kuulutades. See päkapikune Thiers, kes 18. märtsil, Pariisi kommuna 50-dal aastapäewal Tallinnas ametiühisuste wäljatõstmisel töölisi wäljaastumisele oli prototseerida katsunud, püüdis maikuul riigikogus Stolõpinit järele ahwida; nagu see 2. duumas rewolutsionääridele näkku karjus: teie ei irmuta meid! nii kiiskas Päts riigikogus: kui ka mu enese poeg rewolutsiooniteele sattuks, ma lööksin ta mättasse!

Need seletused, mis aprilli- ja maikuu „pogrommile“ järgnesid, kiskusid wiimasegi närukspudenenud wiigilehe walgekaardi „demokraatialt“ ja paljastasid seda kui puhast klassilist wägiwallawalitsust, kui puhtwerd kodanlist diktatuura.

Eesti töölisteklass näeb nüüd et tal ülespuhutud „demokraatia“, „wabaduse“ ja „iseiswuse“ sildi all tegemist on armuta ja alastamata *klasiwaenlusega*, kelle ametliku seletuse järele walmis oldaks lihast poegagi kaagile saatma, kui see *töölistewõitluse* seisukohale asuks, töölisteklassi uwide eest wälja astuks. Eesti tööliste klassile üteldi otsekohe suu sisse, et teda Eesti ärrasriigis ainult kurnamine ja kaak ootab. Kurnamine niikaua kui sa waikid, kaak, kui sa kurnamise üle enam waikida ei wõiega taha.

Ja Eesti töölised? Kas irmutas *neid*? Pätsi sõjakuulutus? Kas murdis *nende* julguse ja wõitlusewaimu Einbundi ja Purri nuhkurkoerte jahiajamine ja enam kui poolteisesaja töölise wangistamine?

Nad andsid oma wastuse kodanluse wägiwallale ja irmuwalitsusele Tallinnas 1. mail. Kõigist wangistamistest, kõigist kohutawatest irmutamistest oolimata, mis 1. mai eel käisid, tõttasid *tuhanded* proletaarlased sel üleilmsel töörahwapühal oma punaste wõitluselippude all meeleadaldusele. Ja niisama wähe kui Päts, wõi Einbund, wõi Laidoner, warjasid *töölised* oma eesmärki. Eesti ärrasriigi kaagipoliitikat alasti kiskudes üüdsid meeleadaldajad: *Elagu nõukogudewabariik Eestis!*

Proletariaadidiktatuur kodanlusediktatuura wasta — see on nüüd selge ja kindel wahekord. Kõik, mis selle *wahel* tahetakse üles seada, sünnib ainult selleks et töörahwa arusaamist segada, ta silmi pimestada.

Igatahes — sadandete tööliste wäljakiskumine organisatsioonidest, suure ulga wõitlejate kõrwaldamine on töölistele raske oop. Aga töörahwas on enam kui ühe raske oobi üle elanud, oh enam kui ühest weresaunast uue jõuga üles tõusnud, ikka ahwardawamalt kodanlusele, kes oma irmu-segaduses ikka meeletumaid abinõusi tõuswa rewolutsioonilaine sumbutamiseks tarwitab.

Asjata! Kümme aastat, waewalt kümme aastat peale selle, kui tagurline tirann Stolõpin duumas rewolut-

sioonile arwas üüda wõiwat: meie ei karda sind! oli Stolõpin, oli tsaariwalitsus ajaloost maha kustutatud ja duumagi oli ainult mälestuseks jäänud.

Meie ei tea kui kaua ajalugu päkapikkusele Stolõpinile Eesti troonil aega annab oma wõimu tunda, aga meie teame seda et töölisteklassi jõud ei lõppe niikaua kui töölisteklass ise elab. Rüüstatud organisatsioonide asemele kerkiwad uued, wõimsamad,

kindlamad, rewolutsioonilikumad. Ja ikka wihasemaks läheb sõda kurnaja kodanluse wõimu kukutamiseks.

Nagu kodanlusel ei ole muud teed kui töörahwast rõhuda ja kurnata, nii ei ole töölisteklassil muud teed kui wõidelda ja wõitluses kas ääbuda wõi—wõita; kas kaduda werise wägivalle all ja endaga kogu ühiskond surma wiia, wõi äwitada wägiwald ja luua ühiskond, kus kaub igasugune sund.

H. P.

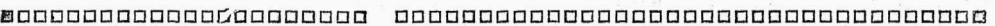

K e w a d e

Ma mõistan, sugufainid, teid et Cestis niüid on „Kewade“: kui palju Ponne Färnafeid — kes enne urka nägi neid? — on roninud seal fünkale!

Konn ifka Ponn on, jääb ka seks: ei märka fünkale püüda. Ja Kewade jääb Kewadeks: ei akka teile juulikseks, ei talwefortrit fäji ta.

M ü r g i o j a

Jean-Baptiste Millière

(Shan Baptist Millitäär. Lk 12)

J. B. Millière sündis a. 1817. Kolmeteistkümmes aastajalt akkas ta ise ennaft elatama. Alles ulk aega iljem akkas ta oma aridust täiendama ja õppis õigusteadust. Pärast 1848. a. sündmuft ajutas ta Clermontis ajakirja „Prolétaire“ ja andis wälja kirjaöö „Grüdes Révolutionnaires“. Kui keisririik uueste fise seati, mõisteti Millière funnitööle, ja 8 aastat kannatas ta seda Mshitris jelleaja korra kõige mefiskuma toornje ja waljuse all (a. 1851—1859).

Pärast wabanemist — amnestia põhjal — töötas ta oposifioonilikes wabariiklikes ajakirjanduses; wabariigi wäljakuulutamise järele walitakse ta rahwakaardi bataljoni komanderiks. Tegelikult ei mõtnud ta ningisugust osa kommuna elust ega tegewuseft, aga ta rewolutsionääri kuulsuseft ja ta Pariisfs olekust oli küllalt selleks et teda maha lasta, pealegi kõige raskemates, wõimatumates tingimistes: ilma kohtuta, ilma ta ifku kindlaks tegemata weeti nuhtlusepatigale ja funniti feal põlwili eitma.

Ta wiimased sõnad olid: „Slagu inimesefugul!“

Tony-Moilin

(Tonii Muulään. Lk 20)

Ameti poolest arst, sündinud a. 1832. Moline kokkuputumine waeserahwaga ja ta punduste tundmine ajas Moilini majanduse-teadust õppima.

18. juunil 1870 mõisteti ta keisriwalitsuse wastaseft salalihtijuse ofawõtmise pärast wangi.

Kommuuna ajal oli ta rahwakaardi 192. bataljoni arstiks ja 12. finnajau poolt komitee liikneks.

Salakaebtuse põhjal wõeti ta 27. mail wangi. Sõjakohus Engenburti losfts mõistis ta maha-laskmisele.

Tony Moilin näitas pärast surmaotust arul-dast mehiust. Mõni tund enne surma awaldas ta joowi oma wahkorda naisterahwaga, kes talle ligidal seifis, jeaduslikult korraldada. Seda lubati. Wiimase öö surma eel saatis ta wangi-majas naisterahwaga mõdda ja küles talle wangi-wahide filma all wiimased lahkuimiseõnad Kell 8 ommiku oli laulatus, ja kell 9 läks Moitin tapapaigale.

Wikaas nõudis et furnukeha talle kätte antaks, aga walitsus ei lubanud seda.

Jaroslav Dombrowski

(Lk 25)

Dombrowski sündis a. 1838 Shtoomiris, õppis kadettidekorpuses (sõjakoolis), teenis ohwitserina Wene wäes ja wõttis sellena osa Poola mäsust (a. 1863), mis eeft tsaariwalitsus ta 15 aastaks funnitööle mõistis.

Dombrowski mängis tähtsat osa piiratud ja mäsjava Pariisft sõjalises kaitsmises. Peale nurjalainud wäljatungimisekatse (4. aprillil) astus Dombrowski loodepoolses wõltsinil Bergéret (Bärshere) afemele. Tema juhatusel olid patal-jonid Neutill'ft (Nöijiti'ft) St. Owen'ini. Käputäis wahwaid kaitsjaid pani feal kümme-kord tugewa-male waenlasele kuni õmnetu 20. maini wasta. Sfearanis wifa oli Neuilly alewiku kaitsmine, kus nädalate wiift äge wõitlus kees. Jga maja, iga aed muntus lahinguplatfiks. Dombrowski, kes julgetel püsifitule all liikus, külmawereliftelt ja wapralt igalepoole ulatas, walwas iftkiliftelt kaitse järele ja korwaldas ädaohud. Truult wõt-deldes weel wiimastel imjatel päewadel enne kommuuna langemist, tegi ta omale elule lõpu, et mitte kantust näha.

Vermorel

(Wärmorell)

Ta oli üks noortest. Sündis 1841. a. Sai tuttavaks ajakirjandusetöötl.

Nagu Delescluze ja Florens, põgenes ka tema, tolmu jälgelt raputades, kodanluseloorist ja andis käe rahvale, et temaga ja tema eest elada, mõeldes ja surra.

Vermorel oli veel koguni jesuiitide seminaris kasvatuse saanud; ta sai aga ka sellest võitu, võitis waimuliku seisuse kasvatuse ja jesuiitide kihvittawa mõju.

Ta asutas ajalehe „Prantsuse Kurjeer“, ja oli üks esimistest, kes keisririigi ajal sotsialismuse lipu üles tõstis.

Lainu pidas ta omale tajuks. Kana aega peeti teda — ka revolutsioonipartei ridades — kahlaseks.

Kui ta kommunasje waliti, oli ta Pariisist ära; kutsje peale ilmus ta aga kohe sinna. Ta ei uskunud mõisuse ja ei petnud enam luulekujutustega. Aga ilma pikema jututa läks ta sinna, kuhu teda an ja ädaoht kutsus.

Kommunas oli ta koosolekutel üks tähtsamatest kõnemeestest ja awaldas wäsimata tegevust kõige mitmesugusematel aladel. Ta käis korralikult kõigil koosolekutel raekojas; wõttis oma komisjoni tööst kõige tegevamalt osa; kui ta isiklikult tulla ei saanud, siis kirjutas; kui waja oli, jooksis sõjawäe eestlinidel. Temast jatkus, ühesõnaga, igalepoole, kus ta arwas mingisugust kasu tuua wõivat, kus ta tarwilikuks leidis mõnda kohust täita.

Kui walitsusewäed Pariisi tungiwad, muutub see ajakirjanik, kelles soldati jälgegi ei olnud, kelle siamaalne elu terwelt waimutöö oli olnud, mis teadusele pühendatud; see inimene muutub nüüd korraga teiseks, wõtab osa lahinguteft — weab koormaid, kannab käskust laiali, tungib igalepoole, kus ädaoht kõige suurem, paarkümme korda tunnis oma elu kaalu peale pannes.

Wiimaks langeb ta — kuul on teda tabanud.

Ta on ainult aawatud; ta wiitakse ära, piitakse warjata. Walitsusewäed turnewad ta aga ära, ja wangina wiitakse ta aigemajasje, kus ta elu pikkamööda kustub.

Kui piinaw pidi olema see surmawõitlus, see pikaline surmapiin Versailles wangiwahitde walwe all, kangel omadest, eental wõitluse elustawast õhust, kuna wäljas maailma esimine linn ja ajaloo kõige kõrgemeelsem ettewõte oma mustas ja werises saatuses äwines.

Mõni tund enne seda kui ta aawata sai, puutus Vermorel, sõjamoona Montmartrele wadades, Ferréga kokku.

„Mäete, Ferré,“ ütles ta, mõne kurwastawa lahkumineku peale tähendades, mis kommunas ette tulnud, „wähemuse liikmed täidawad oma kohust.“

„Ja enamuse liikmed oma“, wastas Ferré.

Nende ühkete sõnadega lahkuwad need kaks inimest, kellest üks kui teine juba ligemal ajal pidi surema.

Louise Michel

(Ennis Mischell. Ek. 12)

Louise Michel oli waeje talurahwa tütar. Kahekümne aastasel tegi ta koolitõpetaja ehkjami ja astus Pariisis Montmartre töölise linnaajans koolitõpetajaks, kus ta oma revolutsiooniliste waadete pärast „Montmartre punase piiga“ nime sai.

Wõttis 1871. a. Pariisi kommunasit elawalt osa, komandas naisbataljoni ja wõitles barrikaadidel, mis eest ta maalt wälja mõisteti. Oma tinukateft-kohtunikkude ees pidas ta mehtje kõne ja nõudis omale surmaotsust:

„Mina olen täieste sotsiaalse revolutsiooni pärast, ütles ta, „ja olen walmis kõigi oma tegude eest wastustust kandma. Ma ei kahkleks filmapilkugi et rahwatimukate peale lasta . . .

Teid, kes endid minu kohtunikud ütlete olewat, palun mind sinna saata, kus meie wemad juba langefid . . . Sgal südanel, mis wabadusele tuksub, on õigus täikikeft tina saada, ja mina nõuan oma osa. Kui teie mitte argpüksid ei ole, siis tapke mind. Kui mind elusse jätate, karjun ma kättemaksmit.“

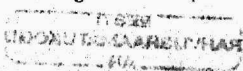
Sõjakohunikud olid aga argpüksid ja mõistfid ta wäljasaadetuna pikaltsele suremisele. Louise Michel pööras aga ulga aastate pärast Prantsusmaale tagasi ja pidas revolutsionäärideridades wõitlust edasi, enam kui ühskord wangikotta sattudes. Ta suri 75 a. wanaduses, wõitlewa noore ja palawa südamega.

Trükiparandus

„Klassiwõitluse“ 3-4 nr's siin kohal on trükitud: Gesjare Madu. Peats olema: Gesjaare Madu.

Toimetaja ja wäljaandja: Kommunistlise Internatsionaali Eesti seftsoon (Wenemaa büroo)

17. riigitrükitoda Peterburis, 7. roodus, 26. — P. B. II. № 829. — 3000.

L. Michel sojakohutu ees 1871.

Luise MICHEL (Misshell)

Üks tähtsamatest kommunaaridest. Mõistetü Uude Kaledooniasse asumisele.

L. Michel 1901. aastal.